

Nr 180.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Vaxholms stad m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Harald Malmberg.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anhåller chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Malmberg att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Vaxholms stad samt om överlåtelse av mark till Vaxholms församling och anför därvid följande.

Enligt 1914 års försvarsorganisation bestod Vaxholms garnison av tre truppförband: Vaxholms kustartilleriregemente, Vaxholms grenadjärregemente samt Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani. Förstnämnda två regementen hava

varit förlagda å Rindön och Vaxholms kastell, under det att ingenjörkompaniets kasernbyggnad och övningsfält äro belägna å Vaxön i omedelbar närhet av stadens planlagda område.

Såsom kommandant i Vaxholms fästning var enligt 1914 års organisation förordnad en regementsofficer ur kustartilleriet. Till sitt biträde hade kommandanten en fästningsstab.

Enligt 1925 års försvarsbeslut skall chefen för Vaxholms kustartilleriregemente tjänstgöra såsom kommandant i Vaxholms fästning. Därjämte har en viss minskning av fästningsstabens personal kommit till stånd. Av de till Vaxholm förlagda truppförbanden har Vaxholms kustartilleriregemente väsentligt reducerats. Regimentet, som tidigare varit organiserat på regementsstab och tre bataljoner om sammanlagt tio kompanier, nämligen sex artillerikompanier, två minkompanier samt två yrkeskompanier (sammansatta av personal från ekonomi-, maskin- och hantverksavdelningarna), har numera blivit indelat på tre bataljoner om sammanlagt fyra artillerikompanier, två minkompanier och ett yrkeskompani.

Vaxholms grenadjärregemente har i samband med genomförandet av 1925 års försvarsorganisation blivit helt indraget. I dess ställe har till Rindön förlagts Göta livgardes fästningsbataljon, vilket förband i fråga om personalstyrkan i det närmaste kan anses motsvara en tredjedel av det indragna grenadjärregementet.

Vad slutligen angår Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani, har detta förband, vilket alltjämt skall vara förlagt till Vaxholm och numera benämnes kustingenjörkompani, något reducerats.

Staden Vaxholm är till sin egentliga del belägen å den kronan tillhöriga Vaxön, men den 1 januari 1913 blev Rindön i judiciellt, kommunalt och administrativt hänseende införlivad med Vaxholm. Under århundraden har Vaxholm ur försvarssynpunkt ansetts vara av stor betydelse för bevakning av inloppet till huvudstaden. Vaxholms utveckling har städse och i hög grad varit avhängig av de militära förläggningarna å platsen. Vaxholms stad har icke lämnat några bidrag till uppförande av de kasernetablissemang, vilka finnas belägna å Rindön och Vaxön. Staden har ej heller på annat sätt verkställt några direkta uppoffringar för ordnande av truppförbandens förläggningsförhållanden. Men stadens uppkomst och utveckling har, såsom antytts, helt sammanfallit med och varit beroende av stadens egenskap av militärförläggningsort. De personalindragningar, som blivit en följd av 1925 års försvarsbeslut, måste därför få djupt ingripande betydelse för Vaxholms stad.

Stadens framställningar.

Redan med anledning av försvarsrevisionens förslag ingingo stadsfullmäktige i Vaxholm till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari framhölls de föreslagna personalindragningarnas betydelse för staden. I skrivelsen anfördes därvid bland annat följande:

Vaxholms samhälles tillblivelse sammanföle med Vaxholms fästnings tillkomst för cirka 400 år sedan. Genom smärre medgivanden tid efter annan

hade staten sökt åt sig behålla en bofast befolkning å den plats, som sedermera kommit att benämnas Vaxholm. På grund av det militära intressets krav hade staten dock icke ansett sig kunna medgiva, att Vaxholms samhälle erhöle de förmåner och rättigheter, som eljest varit de grundläggande villkoren för ett stadssamhälles utveckling. Så t. ex. hade det ansetts oförenligt med försvarets intresse, att innebyggarna i Vaxholms stad finge besitta sina tomtinnehav med äganderätt. En synnerligen primitiv form av tomträttsupplåtelse hade varit vad som ansetts kunna medgivas. Till yttermera visso hade till denna inskränkta tomtupplåtelse fogats det villkoret, att när helst försvaret krävde det, skulle inom några få timmar hela samhället vara jämnat med marken, utan att, såsom å andra orter vore fallet, några ersättningsanspråk finge göras. Med dylika lösliga äganderättsförhållanden till gård och grund vore det helt naturligt, att Vaxholms samhälle aldrig kunnat tillkämpa sig sådan ställning, att samhället erhölet möjligheter att tillgodogöra sig utvecklingen i den omfattning, som skett i andra, med Vaxholm jämförliga stadssamhällen. Vaxholm hade därför alltid för sin existens och utveckling varit helt beroende av den därstädes förlagda garnisonen. När samhället ökat i folkmängd, hade det således berott på garnisonens ökning. Genom fästningens under senare åren allt mer och mer ökade betydelse ur försvarssynpunkt hade den garnisonerade personalens styrka tillvuxit kraftigt. Men icke nog härmed. Inom garnisonen befintliga verkstäder och förråd hade absorberat större delen av stadens bofasta, manliga, självförsörjande civilbefolkning, varjämte rätt så många kvinnliga befattningshavare där hade sin utkomst. Av den återstående självförsörjande civilbefolkningen vore endast en ringa procent oberoende av kronan, i det den ojämförligt största delen indirekt hade sin utkomst på grund av militärpersonalen och de civilanställda, som genom kronan erhöle sin utkomst. Stadens handlande och affärsmän i övrigt, hantverkare, lärarpersonal, statsanställda vid telegraf och telefon, stadens egna tjänstemän, alla hade de sin utkomst just på grund av samhällets betydelse som garnisonsort. Härav följde också, att hela Vaxholms samhälle för sin existens vore, kunde man säga, fullständigt beroende av den i Vaxholm förlagda garnisonen. En minskning av garnisonen betydde således en minskning av stadens direkta inkomster av skattemedel, minskade inkomster för stadens civilbefolkning och även indirekt minskade inkomstmöjligheter för stadens handlande och andra personer, som på ett eller annat sätt vore beroende av militärförläggningen i staden. Stadens folkmängd hade vid årsskiftet 1924 utgjort 2,395 män och 1,874 kvinnor. Antalet personer, som hade sin utkomst av kronan, hade vid samma tid utgjort 1.257 personer, varav ett 30-tal kvinnliga befattningshavare. Cirka 200 civilpersoner hade sin fulla försörjning genom arbete i någon av kronans verkstäder, förråd eller expeditioner. I avlöningar hade till all denna personal under ett enda år utbetalts över 3½ miljoner kronor, som sålunda direkt eller indirekt till större delen kommit samhället till godo. Härtill komme en hel del naturaförmåner, som särskilt för manskapet hade stor betydelse vid taxering av inkomst. Då hela den beskattningsbara inkomsten vid 1923 års taxering utgjort 4.834.100 kronor, framginge härav så mycket tydligare samhällets beroende av militärförläggningarna. Därest försvarsrevisionens förslag skulle bli verkligt, berövades Vaxholms samhälle cirka hälften av all sin skatteinkomst, vilket betydde, att den kvarvarande delen av samhällets invånare i ett enda tag finge sin skattebörd fördubblad, samtidigt som utkomstmöjligheterna avsevärt reducerades. Det betydde också, att den kvarvarande delen av samhällets befolkning finge bära alla de utgifter, som staden och församlingen måst ikläda sig för den tillväxt i militärpersonalen, som blivit en följd av statsmakternas tidigare beslut. På grund av ökat antal militära befattningshavare och som en följd härav också ett ökat antal civila befattningshavare hade Vaxholms för-

samling måst bygga nya skolhus, om- och tillbygga gamla sådana, öka antalet lärarbefattningar och i följd därav anskaffa ökat antal lärarbostäder, upptaga lån härför o. s. v. Stadens elektrifiering och förseende med vattenledningsverk, åstadkommet lånevägen, vore också en följd av den omfattning militärförläggningen till staden fått. Ordnan det med kommunal mellanskola hade skett till stor del för att tillfredsställa de krav, som ett militärsamhälles innevånare, lika väl som varje annat samhälles innevånare, hade rätt att ställa på församlingen och kommunen i förevarande hänseende. Genom ett statsmakternas beslut år 1912 hade Rindön inkorporerats med Vaxholm med skyldighet för staden att årligen under 20 år erlægga kompensation härför till Värmdö kommun med 11,000 kronor jämte all på Rindön löpande andel av fattigunderhållet, ersättning till tingshusbyggnadsskyldige samt vägunderhållet på Rindön. Denna inkorporering hade varit en helt och hållet s. k. militär inkorporering, beslutad mot 92 $\frac{1}{2}$ % av Rindöbefolkningens, den militära inbegripen, önskan. De stora utgifter, Vaxholms samhälle måst ikläda sig, hade således ofta skett för att tillfredsställa krav, som uppstått på grund av statsmakternas beslut att till staden förlägga så stor militärstyrka. Minskades nu återigen genom statsmakternas beslut den militära personalen, berövades samtidigt Vaxholm möjligheterna att fullgöra sina åtagna förpliktelser av här ovan antydd art. Under sådana förhållanden borde staten, om icke juridiskt, så dock moraliskt vara skyldig att på något sätt sörja för att icke Vaxholms stad ensam finge bära den förlust, som bleve en följd av ett sådant statsmakternas beslut.

I en den 18 november 1925 till försvarsdepartementet ingiven skrivelse hava stadsfullmäktige i Vaxholm vidare anfört:

Genom de av statsmakterna numera fattade besluten i försvarsfrågan komme en avsevärd reducering av till Vaxholms stad förlagda trupper att äga rum. För staden betydde denna reducering ur ekonomisk synpunkt, såsom i tidigare skrivelser till Kungl. Maj:t framhållits, sådana omvälvningar, att fara syntes vara för handen för samhällets fortbestånd. Skatteförmågan minskades så, att densamma efter försvarsbeslutets fulla genomförande torde komma att betydligt understiga hälften av nuvarande. Det vore med detta för ögonen stadsfullmäktige i Vaxholm redan nu velat till Kungl. Maj:t rikta en enträgen vädjan att uppmärksamma Vaxholms stads bekymmersamma läge och anhålla om beredande av kompensation i en eller annan form. Väl kände fullmäktige till, att de vid tal om kompensation icke kunde åberopa sig på någon juridisk rätt. Men de ansåge, att så mycket större moraliska skäl funnes att åberopa, skäl, som talade för att staden bereddes hjälp i det läge, som komme att uppstå.

*Åtgärder för
beredande av
ersättning åt
staden.*

Frågan om beredande av kompensation åt Vaxholm i följd av de genom 1925 års försvarsorganisation inträdda förhållandena har handlagts av kasernkommittén, till vilken stadens berörda framställningar överlämnats.

För att tagas under övervägande vid fullgörandet av det kasernkommittén meddelade uppdraget överlämnade dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med skrivelse den 9 november 1927 till kommittén dels det betänkande och förslag angående värdering och disposition av kronan tillhörig mark i Vaxholm, som den 30 november 1926 avlämnats av särskilt tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1926: 30), dels ock de yttranden, som avgivits av olika myndigheter över nämnda betänkande och förslag.

Kasernkommittén har därefter med utlåtanden den 27 februari 1929 och den 12 oktober 1929 inkommit med förslag, bland annat åsyftande att bereda Vaxholms stad kompensation för de verkställda personalindragningarna.

Med utlåtandet den 27 februari 1929 överlämnade kasernkommittén sålunda förslag om att den å Vaxön belägna, för kustingenjör- (f. d. fästningsingenjör-) kompaniet avsedda kasernen skulle efter vissa tillbyggnader tagas i anspråk för en statlig sinnesslöanstalt. Rörande detta förslag har chefen för socialdepartementet förut denna dag yttrat sig vid anmälan av frågan om avlåtande till riksdagen av proposition angående anslag till hospitalsbyggnader m. m.

Med utlåtandet den 12 oktober 1929 har kasernkommittén vidare överlämnat ett den 2 och den 10 oktober 1929 dagtecknat, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande med Vaxholms stad träffat avtal; och torde vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende få fogas dels sagda avtal, dels ock av de till detsamma hörande bilagorna tomtförteckningen bil. D, sammandrag rörande markdispositionen ävensom kartbilagan Litt. A.

Kasernkommittén har i sitt utlåtande den 12 oktober 1929 till en början redogjort för betydelsen för Vaxholms stad av 1925 års beslut i försvarsfrågan och anför därutinnan:

Till närmare utredning om den minskning av fast anställd personal, som genomförandet av 1925 års försvarsordning medfört, såvitt anginge truppförbanden i Vaxholm, finge kommittén hänvisa till nedan ifrågasatta tablå:

Kasernkommitténs yttrande rörande betydelsen för staden av 1925 års försvarsbeslut.

Sammanställning av truppförbanden i Vaxholm.

Enligt 1914 års försvarsordning.

Truppförband	A n t a l					Summa	Summa beräknade avlöningsförmåner
	Officerare	Underofficerare	Manuskap	Musikpersonal	Civilmilitärpersonal		
1. Vaxholms kustartilleriregemente jämte kommandants- och fästningsstaberna	46	180	428	—	7	661	1,696,000
2. Vaxholms grenadjärregemente ...	53	38	204	21	4	320	803,000
3. Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani	3	5	26	—	2	36	83,000
Summa	102	223	658	21	13	1,017	2,582,000

Enligt 1925 års försvarsordning.

Truppförband	A n t a l					Summa	Summa beräknade avlöningsförmåner
	Officerare	Underofficerare	Manuskap	Civilmilitärpersonal	Pensioneradpersonal		
1. Vaxholms kustartilleriregemente jämte kommandants- och fästningsstaberna	37	41	357	6	—	441	1,019,000
2. Göta livgardes fästningsbataljon	12	9	68	2	2	93	221,000
3. Svea ingenjörkårs kustingenjörkompani	3	5	19	2	—	29	75,000
Summa	52	55	444	10	2	563	1,315,000

Anm. Avlöningsförmånerna hade erhållits genom att först addera de enligt högsta och de enligt lägsta löneklass utgående avlöningarna samt genom att därefter dividera den sålunda erhållna summan med två. För Vaxholms grenadjärregemente hade dock i stället räknats med det i staten för budgetåret 1925/1926 upptagna beloppet.

Av tablan framginge, att vid en jämförelse med förhållandena enligt 1914 års försvarsorganisation hade den nya försvarsordningen nedbringat antalet fast anställda befattningshavare vid truppförbanden i Vaxholm från 1,017 till 563 eller sålunda med 454 personer. Av dessa vore 50 officerare och 168 underofficerare. Under det att avlöningsförmånerna till personalen enligt 1914 års försvarsordning (inberäknat 18 % dyrtidstillägg) uppgått till cirka 2,582,000 kronor, torde avlöningsförmånerna till den fast anställda personalen vid de numera till Vaxholm förlagda truppförbanden icke komma att uppgå till högre belopp än omkring 1,315,000 kronor (inberäknat 18 % dyrtidstillägg). Att märka vore, att i tablan icke medtagits civila arbetare vid truppförbanden i Vaxholm eller avlöningsförmånerna till dessa. En väsentlig minskning jämväl av dessa befattningshavare hade emellertid kommit till stånd, i samband med att truppförbandens egentliga personalstyrka reducerats.

Verkningarna av de vidtagna inskränkningarna i försvarsorganisationen hade, enligt vad som framginge av den officiella statistiken, börjat visa sig redan år 1927, för att sedan göra sig alltmer gällande. Sålunda hade stadens folkmängd den 1 januari 1925 utgjort 4,007 personer, men hade därefter sjunkit undan för undan, så att stadens folkmängd den 1 januari 1929 utgjort blott 3,042 personer. Under åren 1910—1926 hade kommunalskatten i Vaxholm utgått med lägst 4 kronor — åren 1911, 1912 och 1913 — samt högst med 7 kronor 70 öre, år 1925; under åren 1926 och 1927 hade kommunalskatten utgått med 7 kronor 65 öre för att därefter stiga år 1928 till 8 kronor och år 1929 till 8 kronor 35 öre — allt per 100 kronor kommunalt beskattningsbar inkomst. Den inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats, hade utgjort: år 1926 3,950,000 kronor, år 1927 3,917,000 kronor, år 1928 3,593,000 kronor och år 1929 3,105,000 kronor. De på inkomsten utdebiterade beloppen hade utgjort: år 1926 302,122 kronor, år 1927 299,643 kronor, år 1928 287,448 kronor och år 1929 259,248 kronor. Den kommunala progressivskattens kommunandel, som år 1927 utgjort 6,968 kronor, hade 1929 uppgått till allenast 5,146 kronor. — Stadens tillgångar den 31 december 1927 hade beräknats till 1,752,747 kronor och dess skulder samma dag till 691,376 kronor. De beräkningar, som verkställtts av kasernkommittén rörande omfattningen av de beslutade personalindragningarna vid truppförbanden i Vaxholm, ådagalade en väsentlig minskning av inneväranantalet i staden; stadens befolkning hade redan nedgått med en fjärdedel och torde möjligen nedgå med en tredjedel. Enär den del av befolkningen, som lämnade staden, haft fast anställning och sålunda ur skattesympunkt måste hava varit för staden av betydande värde, vore det helt naturligt, att stadens ekonomiska ställning måste bliva ganska prekär.

Av de anförda siffrorna framginge vidare den successiva försämringen i skatteunderlaget och den samtidiga höjningen av kommunalskatten inom staden, varvid tillika vore att märka, att trots den höjda utdebiteringskvoten det utdebiterade skattebeloppet stadigt sjunkit.

Skulle icke särskilda förebyggande åtgärder vara att förvänta, syntes det därför sannolikt, att den försämring i stadens ekonomi och den ökning i de kommunala bördorna, som i Vaxholm redan inträtt och otvivelaktigt vore beroende av personalindragningen vid därvarande militärförläggningar, komme att i fortsättningen ytterligare stegras. Då samhället oförvållat kommit i detta bekymmersamma läge, syntes det påkallat, att från statens sida vidtoges sådana åtgärder, att verkningarna av personalindragningarna inom försvarsorganisationen minskades för staden så långt sig låte göra.

*Historik i
markfrågan.*

Med hänsyn till innebörden i det av kasernkommittén framlagda förslaget till beredande av kompensation åt Vaxholms stad torde här böra lämnas en historik i stadens markfråga.

Sådan mark å kronans område å Vaxön, som ej ansetts erforderlig för något Vaxholms fästnings behov, har under tidernas lopp fått upplåtas till enskilda under särskilda, tid efter annan förändrade villkor. I sådant hänseende hava bestämmelser meddelats bland annat genom kungl. brev den 18 april 1879, utfärdat samtidigt med att stadsplan fastställdes för Vaxholm.

Genom sistnämnda brev förordnades, att den till öppna platser och gator erforderliga marken skulle av arméförvaltningens fortifikationsdepartement upplåtas utan ersättning men med rätt för kronan att återtaga densamma, då Kungl. Maj:t ansåge den behöblig för militära ändamål. De i samma brev meddelade bestämmelserna för upplåtelse av tomter och jordlägenheter inom Vaxholms område innehöllo, att med upplåtelsen följde rättighet att begagna viss samfälld betesmark, ävensom fiskevattnet omkring Vaxön, undantagandes det invid fästningen, och att den årliga avgiften för upplåten mark skulle utgöra 2.5 öre för varje uppskattad kvadratmeter av tomt och 50 öre för varje uppskattad ar av lägenhet. Besittningsrätten var inskränkt genom särskilda förbehåll beträffande användningen, styckning och överlåtelse till skyld eller oskyld av marken m. m. Så snart upplåten mark erfordrades för militära ändamål, skulle densamma genast och utan ersättning återlämnas till kronans fria disposition samt därå befintliga byggnader och hägnader på innehavarens bekostnad borttagas och platsen jämnas. Upplåtelseerna skulle gälla för 30 år, räknat från den 1 november 1879 eller alltså till den 1 november 1909, vilken tid sedermera utsträcktes till den 1 november 1912.

Under tidernas lopp har frågan om beredande av möjlighet för Vaxholms tomtinnehavare att förvärva äganderätt till innehavda tomter vid flera tillfällen varit föremål för prövning. Sålunda gjordes under nyssberörda trettioåriga upplåtelse-tid framställning i dylikt syfte. Samtliga de myndigheter, vilka yttrade sig över denna framställning, tillstyrkte densamma med undantag av chefen för generalstaben, vilken med hänsyn till svårigheten att med bestämdhet avgöra, huruvida icke i framtiden inom en för försvaret så viktig trakt som den ifrågasatt behövs av det till försäljning ifrågasatta området eller delar därav kunde för kronan uppstå, ansåg den föreslagna försäljningen icke utan tungt vägande skäl böra ifrågakomma. I anslutning härtill fann Kungl. Maj:t den 25 maj 1906 framställningen i fråga icke föranleda någon åtgärd.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 juni 1908 föreslogo stadsfullmäktige i Vaxholm å stadens och tomtinnehavarnas i staden vägnar, att en kommitté måtte tillsättas, vari även stadens intressen bleve företrädade, med uppdrag att uppgöra förslag till nya nyttjanderättsavtal, byggda på det i lagstiftningen dåmera nyinförda tomträttsinstitutets grund, emellan kronan, å ena sidan, och tomtinnehavare, å andra sidan, varjämte kommittén skulle avgiva förslag, dels, där så prövades nödigt, till upplåtelse till staden av därinom belägna allmänna platser, hamnar, vatten och stränder eller delar därav, dels slutligen till de övriga uppgörelser mellan kronan och staden, vilka i samband med ovannämnda åtgärder kunde påkallas.

Upplåtelse
enligt 1879
års beslut.

Vaxholms-
kommittén av
år 1910.

Efter vederbörande myndigheters hörande tillsatte Kungl. Maj:t den 25 februari 1910 en kommitté med uppdrag att efter verkställd utredning till Kungl. Maj:t inkomma med förslag angående upplåtelse med nyttjanderätt till Vaxholms stad och enskilda personer av kronan tillhörig mark inom nämnda stad m. m.

Resultatet av kommitténs utredning återfinnes i ett den 21 oktober 1911 avgivet tryckt betänkande och förslag angående upplåtelse av tomter m. m.

Markfrågans
behandling vid
1912 års
riksdag.

I huvudsaklig överensstämmelse med det av 1910 års Vaxholmskommitté utarbetade förslaget underställde Kungl. Maj:t, i proposition nr 166, 1912 års riksdag frågan om bestämmelser rörande användningen av kronans mark å Vaxön öster om den då tilltänkta stadsplanegränsen.

I propositionen föreslogs beträffande *upplåtelse av tomt*, bland annat, att de öster om förenämnda stadsplanegräns belägna tomterna skulle få upplåtas med undantag av tomterna nr 30—39, 160—163, 169, 170 och 175—180. Tomterna skulle få upplåtas med tomträtt på högst 75 år, varvid kronan skulle förbehållas rätt att, om så erfordrades för militära ändamål, mot viss ersättning redan före upplåtelse tidens slut återfå fri disposition till upplåten tomt. Ersättning skulle i sistnämnda fall av kronan utgivas dels för förskottsvis erlagda tomtavgifter, kapitaliserade efter 3 %, dels för byggnader samt andra anläggningar och planeringar å tomten. Vid upplåtelse tidens slut skulle tomtinnehavaren äga rätt till kontraktets förnyelse, eventuellt med förhöjd tomtavgäld. Om tomtavgäldens förhöjning överstege 30 %, skulle kronan vara skyldig inlösa husen å tomten, därest tomtarrendatorn så påfordrade. Tillika innehöll förslaget bestämmelser, åsyftande att tillförsäkra dåvarande arrendatorer företräde vid upplåtelsen av de utav dem arrenderade tomter eller lägenheter ävensom innebärande vissa lindringar för innehavare av tomt, som enligt förslaget skulle antingen reserveras för kronans framtida behov eller enligt stadsplan avstås till staden eller enskilda. I fråga om tomträttsavgälder föreslogs, att dessa skulle utgöra 3 % av markens värde enligt uppskattning av en särskild utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd. Avgälderna skulle icke omedelbart utgå med sitt fulla belopp, utan vissa avdrag å dem få åtnjutas under de 15 första åren. Frihet från avgäld skulle åtnjutas beträffande tomter, vilka redan då eller därefter med Kungl. Maj:ts samtycke innehades av kommunen eller församlingen eller användes av allmänna undervisningsverk, nykterhetsföreningar, frälsningsarmén eller andra barmhärtighetsinrättningar och för vilka enligt gällande bevillningsförordning fastighetsbevillning icke erlades, ävensom beträffande viss del av Vaxholms missionsförenings tomt nr 80. Vidare föreslogs beträffande *dispositionen av kronans inkomster av området i fråga* »att inflytande tomträttsavgifter liksom övriga inkomster av kronans område å Vaxön öster om den blivande nya stadsplanegränsen skola särskilt bokföras och av fortifikationsdepartementet förvaltas samt användas till tomtmätningar, anläggning av gator och andra allmänna platser, anläggning och underhåll av tilläggsplatser och kajer, inlösen av tomter och andra ändamål, som kunna bidra till stadens utveckling samt möjligen föranleda, att i framtiden nya om-

råden kunna öppnas för tomtupplåtelser». I fråga om *upplåtelse av annan mark än tomt* föreslogs, att mark, som enligt den blivande stadsplanen erfordrades för gator, torg och andra allmänna platser, skulle av kronan med äganderätt utan ersättning avstås till staden; Strandgatans kaj och östra delen av Hamngataus kaj skulle dock avskiljas från vidliggande gator samt till staden allenast upplåtas, på sätt och villkor Kungl. Maj:t framdeles stadgade. Platsen för kyrkan med tillhörande kyrkogård samt nuvarande begravningsplatsen skulle avstås till kyrkoförsamlingen. Den söder om Blynäsgatan liggande delen av exercisfältet, Blynäsfältet, vilket icke borde intagas i stadsplan, samt det staden omgivande vattenområdet — med undantag av Österhamnen, områdena utanför de för kronans framtida behov reserverade tomterna och områdena utanför Strandgatans kaj och östra delen av Hamngatans kaj — ävensom fiskerätten inom upplåtna vattenområden skulle upplåtas till staden med nyttjanderätt tillsvidare under 75 år och på vissa andra villkor.

Enligt skrivelse den 30 maj 1912, nr 265, beslöt riksdagen att, under förutsättning att av stadsfullmäktige i Vaxholm godkänd stadsplan framdeles bleve av Kungl. Maj:t fastställd, antaga de av Kungl. Maj:t i propositionen föreslagna bestämmelserna för användningen av kronans ifrågavarande mark å Vaxön, med undantag av vad däri föreslagits rörande vissa lindringar för innehavare av tomt, som reserverades för kronans framtida behov, samt med de ändringar i övrigt, att *i fråga om upplåtelse av tomt* ersättning för tomt, som under upplåtelseiden avstodes till kronan, skulle, i vad avsåge ersättning för förskottsvis erlagda tomtavgifter, utgå med de erlagda avgifternas efter 4 % kapitaliserade värde, samt *i fråga om tomtavgifter m. m.* tomtavgälden skulle utgå med 4 % av markens värde enligt värderingsnämndens uppskattning. Därjämte företog riksdagen liknande jämkning i bestämmelserna rörande ersättning till innehavare av tomt, som vid upplåtelseidens slut skulle avstås till kronan för något dess behov.

De tidigare upplåtelseerna beträffande tomter och jordlotter i Vaxholm förlängdes på förut gällande villkor enligt särskilda Kungl. Maj:ts beslut intill den 1 november 1916. Sedan emellertid dels ny stadsplan för Vaxholm av Kungl. Maj:t fastställdes den 23 september 1915, dels ock Kungl. Maj:t genom beslut den 21 juni 1916 godkänt 1912 års riksdags förenämnda beslut, i vad detsamma skilde sig från Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, tillsatte Kungl. Maj:t den 31 december 1918 sådan nämnd för värdering av tomterna i Vaxholm, som riksdagens beslut av år 1912 innebar. Efter värdering av denna nämnd, som fungerade intill medio av år 1925, upplåtos 44 tomter med tomträtt enligt de av statsmakterna bestämda tomträttsbestämmelserna, medan övriga tomter upplåtos genom ettåriga kontrakt enligt tidigare gällande villkor och mot därför utgående ringare avgift.

Sedan stadsfullmäktige i Vaxholm gjort framställning angående förnyad utredning av frågan om beredande av möjlighet för innehavare av kronan till-

höriga tomter i Vaxholm att friköpa desamma, bemyndigade Kungl. Maj:t den 23 januari 1925 arméförvaltningens fortifikationsdepartement att verkställa erforderlig utredning i berörda hänseende samt att efter samråd med ombud för tomtinnehavare och staden upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till köpeskilling och övriga med tomtförsäljning förenade villkor. Emellertid anförde fortifikationsdepartementet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1925, att vid utredning av frågan om friköp så många svårlösta, denna fråga berörande spörsmål krävde beaktande, att utredningen lämpligen borde uppdragas åt en särskild kommitté. Vidare anförde departementet, att vid verkställande av berörda utredning syntes jämväl såsom ett alternativ för frågans lösande böra undersökas möjligheten av överlåtande till Vaxholms stad av äganderätten till all kronan tillhörig mark inom stadens område.

I anledning härav bemyndigade Kungl. Maj:t den 27 november 1925 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att verkställa dels värdering av ifrågavarande tomter i Vaxholm under beaktande av vad i fråga om upplåtelse av nämnda tomter bestämts i brevet den 21 juni 1916, angående riksdagens skrivelse i fråga om upplåtelse av tomter å kronans område i Vaxholm, dels ock utredning rörande rätt att friköpa dessa tomter ävensom disponerande annorledes av kronan tillhörig mark i Vaxholm. På grund härav anmodades den 5 december 1925 f. d. generalkrigskommissarien F. E. Bergenholtz, i egenskap av ordförande, krigsrådet hos arméförvaltningen J. L. Norrman samt disponenten K. A. M. Martin att utföra ifrågavarande uppdrag.

De sakkunniga avgåvo den 30 november 1926 betänkande och förslag i ämnet (Statens offentliga utredningar 1926: 30).

Det av 1925 års Vaxholmssakkunniga avgivna förslaget åsyftade en avveckling av de nuvarande förhållandena inom Vaxholm med kronan såsom ägare till all marken därstädes och med samtliga tomter och stadsägor upplåtna allenast med tomträtt eller vanlig nyttjanderätt. Förslaget avsåg därvid att bereda tryggade bosättningsförhållanden åt den i Vaxholm varande befolkningen och därigenom trygghet jämväl åt kommunen som sådan. De sakkunniga utgingo från att, med vissa undantag, marken inom Vaxholms stadsplanlagda område skulle kunna, vad avsåge tomtmarken, överlätas med äganderätt eller upplätas med tomträtt till enskilda, kommunen eller sammanslutningar, samt vad avsåge gator, torg och andra allmänna platser samt därmed likställda områden, till kommunen överlätas eller i några fall upplätas med nyttjanderätt på lång tid.

Det bör anmärkas, att de sakkunniga jämväl tänkt sig en sådan lösning av markfrågan, att Vaxholms stad skulle övertaga all kronans mark inom Vaxholm. De sakkunniga hade för utredning härutinnan hos stadsfullmäktige i Vaxholm framställt förfrågan, huruvida från stadens sida förefunnes intresse för förvärv av kronan tillhörig, å Vaxön belägen mark inom stadens område, som ej behövde disponeras för kronans behov, ävensom rörande den köpeskilling, staden vore villig erlægga för ifrågavarande mark, varvid förutsattes, att staden skulle åtaga sig de juridiska och moraliska förpliktelser gent emot tomtinne-

havarna, som nu åvilade kronan. Sedan stadsfullmäktige till svar härå meddelat, att staden visserligen hade intresse av att under vissa förutsättningar förvärva äganderätten till marken inom stadens område, men att staden icke hade möjlighet att härför erbjuda någon särskild köpeskilling, hade de sakkunniga funnit sig, på grund av innehållet i det sålunda lämnade svaret, icke kunna föreslå någon överlåtelse till staden med äganderätt av ifrågavarande markområden.

Beträffande det av de sakkunniga framställda förslaget särskilda bestämmelser må återgivas följande.

A. I fråga om tomternas värdesättning.

Värdet å de särskilda tomterna skulle av Kungl. Maj:t fastställas för minst femton år i sänder och till en början sättas lika med det, som upptagits i en vid de sakkunnigas betänkande fogad tomtförteckning.

B. I fråga om upplåtelse av tomter.

De öster om stadsplanegränsen belägna och å stadsplanekartan såsom byggnadstomter utmärkta områdena ävensom tre å den vid betänkandet fogade kopian av samma karta angivna tomter å den s. k. Lägerhöjden skulle upplåtas antingen med äganderätt eller tomträtt på högst 75 år; dock att från sådan upplåtelse skulle undantagas tomterna nr 32, 33, 160, 161 och 180 samt tomten nr 2 i kvarteret Batteriet. Med tomträtt upplåten tomt eller tomtedel skulle, om så erfordrades för militära ändamål, avstås under besittningstiden mot viss ersättning.

C. I fråga om tillgodoseende av vissa personers berättigade intressen.

Den, som med tomträtt eller på grund av upplåtelsebrev, utfärdat av arméförvaltningens fortifikationsdepartement, med nyttjanderätt innehade tomt, skulle hava rätt att friköpa resp. tomt.

D. I fråga om försäljningspris, tomtavgifter m. m.

Vid friköpning eller annat förvärf av tomt med äganderätt skulle köparen erlægga ett pris, motsvarande det av Kungl. Maj:t för tomten fastställda värdet, varvid viss del skulle gäldas vid köpehandlingens underskrivande och återstoden senare, eventuellt i form av avbetalningar under femton år. Räkna å ogulden köpeskilling skulle erläggas med 1.6 % under de fem första åren, 2.4 % under de fem åren närmast därefter samt 3.6 % under de sista fem åren, varefter eventuellt återstående köpeskilling skulle förräntas efter 4 %. För tomt, som upplåtits med tomträtt eller tillfällig nyttjanderätt före viss tidpunkt (omkring tiden för statsmakternas tänkta beslut i ämnet), skulle erläggas tomtavgäld motsvarande 4 % av det utav Kungl. Maj:t fastställda ovanangivna tomtvärdet.

Vidare föreslogs, att de tomter, som redan då innehades eller med Kungl. Maj:ts samtycke framdeles komme att för allmänt ändamål överlämnas till Vaxholms kommun eller församling, skulle med äganderätt överlåtas till Vaxholms stad utan ersättning till statsverket, ävensom att frihet från tomtavgift skulle äga rum i fråga om de tomter, som vare sig redan då eller med Kungl. Maj:ts samtycke framdeles komme att användas av allmänna undervisningsverk, nykterhetsföreningar, missionsförening, frälsningsarmén eller andra barm-

härtinghetsinrättningar och för vilka enligt gällande bevillningsförrättning fastighetsbevillning icke skulle erläggas, dock beträffande varje sådan tomt endast så länge tomten begagnades för angivet ändamål.

E. I fråga om upplåtelse av område, som icke är tomt.
(D. v. s. gator, torg etc.)

De sakkunnigas förslag överensstämde härutinnan i huvudsak med det av riksdagen år 1912 antagna förslaget.

F. I fråga om förvaltningen av bl. a. de från kronans mark å Vaxön inflytande försäljningsmedel, tomtöresmedel m. m.

Inflytande tomtträtsavgifter liksom övriga inkomster av kronans område å Vaxön öster om den fastställda stadsplanegränsen skulle särskilt bokföras och förvaltas samt tillsvidare, i den mån så ansåges behöfligt eller skäligt, enligt arméförvaltningens fortifikationsdepartements bestämmande användas till tomtmätningar, anläggning av gator, vägar och andra allmänna platser, anläggning och underhåll av tilläggsplatser och kajer, inlösen av tomter ävensom till andra ändamål, som kunde bidra till stadens utveckling samt möjligen föranleda, att i framtiden nya områden kunde öppnas för tomtupplåtelser. De medelsbelopp, som skulle till kronan erläggas för friköpta eller annorledes försålda tomter, skulle särskilt bokföras och redovisas, dock att räntan å dessa medel likaledes finge av arméförvaltningens fortifikationsdepartement i mån av behov disponeras för nyssberörda ändamål.

Ur de yttranden, som avgivits över 1925 års sakkunnigas förslag, må återgivas följande.

De militära myndigheterna, som i övrigt tillstyrkte förslaget i allt väsentligt, ifrågasatte, att för kronans räkning skulle bibehållas vissa tomter utöver vad de sakkunniga föreslagit. Fortifikationsbefälhavaren i Vaxholm, kommandanten i Vaxholm, chefen för fjärde arméfördelningen samt chefen för marin-staben och chefen för generalstaben påyrkade sålunda, att kronan skulle behålla jämväl tomterna nr 30, 162, 163 och 175—179. Arméförvaltningens fortifikations- och civila departement återigen ansågo de av nyssnämnda myndigheter anförda skälen för bibehållande i kronans hand av tomterna nr 30, 162, 163 samt 177—179 icke vara av sådan betydelse, att de borde utgöra hinder för dessa tomters upplåtelse med äganderätt. Tomterna nr 175 och 176 ansåg fortifikationsdepartementet böra undantagas från upplåtelse med äganderätt, enär dessa tomter skulle väl lämpa sig för framdragande av en ifrågasatt ny utfartsväg från den av kronan disponerade tomten nr 180 mot söder till Östra Ekuddsgatan.

Vaxholms stadsfullmäktige vände sig i yttrande till länsstyrelsen emot den av de sakkunniga verkställda tomtvärderingen, som fullmäktige funnit *dels* i vissa fall icke utgöra en fullt rättvis avvägning tomterna sinsemellan, varjämte hänsyn ej tagits till de förändringar, som föranleddes av gällande tomtindelning (tillkommen under gången av de sakkunnigas arbete), *dels ock* vara överhuvud taget för hög. Stadsfullmäktige hade därför gjort en omvärdering, innebärande en totalsänkning i förhållande till sakkunnigförslaget av cirka 22 %. Stads-

fullmäktiges förslag till tomtpriser och tomtavgifter åsyftade en, enligt fullmäktiges mening, dels rättvisare avvägning av tomternas värde sinsemellan — vid vilken avvägning såväl höjningar som sänkningar av de sakkunnigas förslag till priser ägt rum — dels nödig reducering av sakkunnigförslaget i sin helhet. Fullmäktige ansågo tillika det av dem utarbetade förslaget innefatta det högsta prisläge, tomtinnehavarna mäktade bära. Stadsfullmäktige framställde jämväl anspråk på, att kronan skulle förbinda sig att i mån av inflytande tomtavgälder iordningställa gator, torg och andra allmänna platser i staden. Stadsfullmäktige förklarade sig därvidlag anse, att kronan genom 1912 års riksdagsbeslut iklätt sig skyldighet att svara för gatas iordningställande inom staden samt medgivit, att hela inkomsten av kronans fastighetsinnehav skulle för framtiden få disponeras för dylika och andra ändamål, som kunde bidra till stadens utveckling.

Vaxholms tomtinnehavarförening påyrkade vid sammanträde den 6 februari 1927, att de av de sakkunniga åsatta värdena skulle sänkas med 15 % utöver vad Vaxholms stadsfullmäktiges förslag innebure.

Länsstyrelsen förklarade sig finna sakkunnigförslaget i sina huvuddrag förtjäna allt erkännande och ägna sig såsom grundval för en uppgörelse mellan kronan och staden, resp. markägarna, men också på åtskilliga, delvis betydelsefulla punkter framkalla allvarliga anmärkningar, krävande avsevärda förändringar, för att uppgörelsen skulle kunna bli acceptabel för Vaxholms samhälle. Länsstyrelsen framhöll, att förslaget stora förtjänst låge i, att det vore klart inriktat på avveckling av kronans hittillsvarande herravälde över den stadsplanelagda marken å Vaxön, såväl i vad avsåge gator, torg och andra allmänna platser som vad anginge själva tomtmarken. Beträffande den med friköp alternativa tomträtten anmärkte länsstyrelsen, att förbehållet för kronan att under upplåtelse tiden få återtaga tomt icke stode i god överensstämmelse med och gjordes illusorisk genom tomtägarens friköpsrätt. Förbehållet i fråga borde därför utgå. Den springande punkten i villkoren för friköp och tomt-rättsupplåtelse vore emellertid förslaget om tomternas värdering. Länsstyrelsen fann sig därvidlag efter en ingående motivering böra ur alla synpunkter, som måste anses avgörande i värderingsfrågan, förorda **s t a d s f u l l m ä k t i g e s** värderingsförslag. I fråga om dispositionen av inflytande tomtmedel uttalade länsstyrelsen följande: »Någon utfästelse 'för all framtid' kan 1912 års beslut redan på grund av omständigheterna vid dess tillkomst icke gärna avse, och en sådan förefaller för övrigt knappast rimlig även ur den synpunkten, att de ändamål, som i den omstridda punkten angivas, knappast synas vara av beskaffenhet att föranleda en så långt gående anordning. Ej heller torde kunna bestridas riktigheten av de sakkunnigas påpekande, att i varje fall förutsattes prövning av föreslagen användnings ändamålsenlighet med mera och alltså medgivande av den medelsförvaltande myndigheten eller i sista hand Kungl. Maj:t. Å andra sidan förefaller det både obestridligt och naturligt, att statsmakterna 1912 verkligen gått in för principen, att tomträttsavgifter och andra

kronans inkomster från det stadsplanelagda området skulle reserveras till användning för angivna ändamål i staden, så länge och i den mån dessa ändamål kunde komma att kräva understöd genom dylika medel.»

Byggnadsstyrelsen, som avgav yttrande i ärendet den 26 juli 1927, anförde därvid, bland annat, följande:

Vid värdesättningen av här avsedda mark bör enligt byggnadsstyrelsens mening följas de vanliga principerna, som tillämpas vid upplåtelse av kronojord: till en början fastställs ett visst skäligt råmarksvärde, som skall beräknas efter det — så att säga — marknadsvärde i allmänhet, som gäller beträffande större områden med motsvarande läge och förhållande i övrigt, varvid hänsyn jämväl skall tagas till förekommande avkastning. Vidare torde enligt styrelsens mening böra beaktas, att staten, då, som här är fallet, upplåtelsen gäller ett helt stadsområde, hellre bör åsätta marken ett relativt lägre värde än motsatsen. Till det sålunda beräknade råmarksvärdet böra läggas kostnaderna för anläggning av vägar och även avlopp, därest det ej av särskild anledning finnes olämpligt, att dessa anläggningar ingå i statens åtagande vid tomtförsäljningen. Dessutom böra administrationskostnader m. m. tilläggas priset. Summan av dessa kostnader, inklusive markpriset, fördelad å tomtarealen, angiver grundpriset, vilket för de olika tomterna sedermera skall höjas eller sänkas allt efter tomternas belägenhet, användbarhet m. m.

I de sakkunnigas förslag synes den princip beträffande beräkningen av köpeskillingen, som byggnadsstyrelsen här angivit (med undantag dock vad beträffar medräknandet av avloppsledningarna), hava tillämpats, i det att (se punkt 33 i de sakkunnigas upplåtelsevillkor) dels gatumark och mark för allmänna platser, som ingå i den stadfästa stadsplanen, utan ersättning skall tillfalla staden, dels förekommande tomträttsavgifter och räntan å medel, som influtit genom tomtförsäljningen, skola, i den mån så anses behövt eller skäligt (se villkoren punkt 41 och 42), få, bland annat, användas till anläggning av gator, vägar och allmänna platser samt anläggning och underhåll av tilläggsplatser och kajer.

Någon utredning rörande de kostnader, som dessa väganläggningar och förbättringar betinga, föreligger emellertid ej i de sakkunnigas betänkande, ej heller någon uppgift angående kostnaderna för administration m. m., och är det sålunda omöjligt att med ledning därav bedöma storleken av det belopp, som staten vid markförsäljningen verkligen kan räkna sig till godo, vilken fråga givetvis har en avgörande betydelse för statsmakternas blivande beslut rörande tomtupplåtelsen. I detta samband bör även framhållas angelägenheten av en utredning angående vilken kapitalrabatt, som de i punkterna 23 och 28 av upplåtelsevillkoren stipulerade rabatterna å räntor och tomträttsavgifterna innebära.

Utredningar måste sålunda i första rummet göras beträffande kostnaderna för väganläggningar och dylikt, detta så mycket mer som statens åtagande härutinnan, såsom det av de sakkunniga angivits i punkt 41, synes byggnadsstyrelsen rätt obestämt och beroende på arméförvaltningens fortifikationsdepartements goda vilja. Enligt byggnadsstyrelsens mening torde det vara sannolikt, att den föreslagna formuleringen av punkt 41 kan giva anledning till tvistigheter mellan fortifikationsdepartementet och staden. Stadsfullmäktige hava också i deras förutberörda utlåtande den 11 februari 1927 gjort anmärkningar beträffande lydelsen av nämnda punkt.

Utav den av ingenjören Anders Carlquist uppgjorda kartan över gatuanläggningarna i Vaxholm framgår, vilka gator som redan iordningstälts av staten och av staden. Kartan utvisar även de gator och gatudelar, till areal

enligt en inom byggnadsstyrelsen gjord ungefärlig beräkning uppgående till omkring 83.000 kvm., vilka äro helt ordnade eller svårtrafikabla. Om kostnaderna för iordningställandet av dessa gator beräknas till 4 kronor 50 öre per kvm., skulle det sammanlagda kostnadsbeloppet, vilket avgår från försäljningssumman, utgöra omkring 375,000 kronor, fördelat på förslagsvis 15 år.

Detta relativt höga belopp skulle emellertid troligen kunna reduceras, om staden ombesörjde väganläggning. Det kan därför ifrågasättas, om icke staden, som ensam handhaft kloakanordningar och vattenledning, även borde ombesörja gatornas iordningställande, allra helst som staden redan utfört ett icke obetydligt antal gatuanläggningar. I detta fall skulle här berörda kostnader från dragas det tomterna nu åsatta försäljningspriset. Dessa kostnader skulle sedermera, alltefter som ordnandet av gatorna utfördes, påläggas tomtägarna eller eventuellt ersättas staden skattevägen. Stadens övertagande av här avsedda uppgifter synes byggnadsstyrelsen även vara lämpligt med hänsyn till den ovan framhållna farhågan, att tvistigheter med staden lätt kunna komma att uppstå i detta avseende, även om punkt 41 skulle erhålla en tydligare formulering.

Innan byggnadsstyrelsen emellertid beträffande frågan om anläggningen av gator vill göra något bestämt uttalande, har styrelsen ansett sig böra söka utreda storleken av de ytterligare avdrag, som måste göras från försäljningssumman, för att man skall komma fram till det belopp staten med tillämpning av de av de sakkunniga föreslagna pris kan påräkna som direkt ersättning för stadsområdets avstående. Ehuru, som ovan framhållits, någon utredning i detta avseende icke återfinnes i de sakkunnigas betänkande, har emellertid en dylik utredning verkstälts av den av de sakkunniga anlitade experten, kaptenen i väg- och vattenbyggnadskåren Ake Virgin. På begäran har denne ur den av honom sålunda gjorda utredningen gjort vissa här bilagda utdrag, varjämte kaptenen Virgin i samråd med byggnadsrådet Fred. Lilljekvist utfört ytterligare utredningar för utvärderande av det nettobelopp, staten skulle erhålla. Härvid har jämväl hänsyn tagits till förut omnämnda rabatter enligt punkterna 23 och 28 i de föreslagna upplåtelsevillkoren.

Av de sålunda verkställda utredningarna, som vad beträffar kostnaderna för gatuanläggningar bekräfta riktigheten av den av byggnadsstyrelsen enligt ovan i detta avseende gjorda ungefärliga beräkning, framgår, att en försäljning med tillämpning av de sakkunnigas priser och på av dem i övrigt föreslagna villkor skulle innebära, att Vaxholms stadsplanelagda område, vilket bortsett från vissa mindre områden (34,000 kvm.), som staten skulle behålla, utgör sammanlagt omkring 868.000 kvm., skulle betinga ett totalpris av 788,393 kronor. Därest från detta belopp dragas de under punkterna 1, 2, 3 och 4 i kaptenen Virgins utredning angivna belopp, tillsammans utgörande 490,000 kronor, erhålles ett totalt nuvärde av all till försäljning avsedd mark inom stadsområdet av i runt tal 300,000 kronor, vilket belopp, som alltså utgör statens nettobehållning vid försäljningen, motsvarar ett råmarksvärde, vägmarken däri inräknad, av $\frac{300,000}{868,000}$ kronor = 0.35 kronor per kvm.

Motsvarande undersökningar beträffande en försäljning med tillämpning av de av stadsfullmäktige i deras skrivelse den 11 februari 1927 föreslagna lägre priser, respektive den av tomtinnehavarna i deras resolution den 6 februari 1927 angivna ytterligare reducerade prisnormen leda till resultat, som framgå av följande jämförande tabell:

	Sakkunniga		Stadsfullmäktige		Tomtinnehavarna	
	Kr.		Kr.		Kr.	
Försäljningsvärdet av tomtmarken	788,393	53	621,138	17	527,967	44
A v d r a g.						
1. Värdet av föreslagna lindringar vid likvidering av tomträttsavgifter och köpeskillingar	95,000	—	75,000	—	63,000	—
2. Ränteförluster å värdet av den oupplåtna marken	45,000	—	35,000	—	30,000	—
3. Nuvärdet av kostnader för blivande gatuarbeten	250,000	—	250,000	—	250,000	—
4. Administrationskostnader	100,000	—	100,000	—	100,000	—
Summa	490,000	—	460,000	—	443,000	—
Nuvärdet av den försäljningsbara marken blir cirka	300,000	—	161,000	—	85,000	—
Fördelas nuvärdet lika på hela stadsplaneområdets areal, minskat med arealen av den av kronan behållna mark (902,000 — 34,000) = omkring 868,000 kvm., utgör detta nuvärde för råmarken med utförda gatuarbeten däri inräknade omkring	0.35 kr. per kvm.		0.19 kr. per kvm.		0.10 kr. per kvm.	

De råmarksvärden staten skulle erhålla för den inom stadsplaneområdet belägna, till försäljning avsedda marken utgör sålunda enligt de sakkunnigas prissättning 35 öre per kvm., enligt de av stadsfullmäktige åsatta prisen 19 öre per kvm. och enligt tomtinnehavarnas förslag 10 öre per kvm., i alla tre fallen beräknade under förutsättning att staten administrerar markupplåtelsen och utför erforderliga gatanläggningar samt lämnar tomtarrendatorerna de lättnader beträffande ränteinbetalningar och tomträttsavgifter, som i punkterna 23 och 28 av de sakkunnigas villkor avses. För bedömande av huruvida dessa respektive råmarksvärden, som troligen understiga vad såväl de sakkunniga som stadsfullmäktige och tomtinnehavarna tänkt sig, kunna anses från statens sida antagliga torde en jämförelse böra göras med en del råmarksvärden, som vid upplåtelse i vissa andra fall av kronomark till samhällen blivit av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda.

O r t	Riksdagens beslut år	Råmarksvärde per kvm. kr.
Kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta invid Krylbo	1923	0.05
Mörby kronoegendom	1911	0.10
Kronohemmanet $\frac{3}{8}$ mantal Västra Ed	1925	0.20
Förra biskopsbostället Sundby vid Strängnäs	1926	0.26
Kronoegendomen Duvedal vid Motala	1923	0.55
Växjö hospitalsjord	1920	1.24

Prissättningarna hava i ovan anförda exempel varit rätt varierande. Det högsta priset, 1.24 kronor per kvm., föreligger beträffande Växjö hospitalsjord, som är belägen omedelbart invid Växjö stadsjord; området är litet och har i den stadsplan, som genom byggnadsstyrelsen uppgjorts för detsamma, blivit uppdelat i 27 egnahemstomter. Priset, som är att räkna mer som tomtpris än som råmarkspris, bestämdes med hänsyn till tomtpris, som betingats vid för-

säljningar å angränsande mark. Genom försäljningen avsågs att erhålla bidrag till inköp av annan för hospitalet erforderlig mark, och någon anledning till särskild billig prissättning förelåg ej.

Vid en jämförelse med övriga anförda markpris och de förhållanden, som där inverkat på värdesättningen, synes det byggnadsstyrelsen, som om det å-pris av 35 öre per kvm., som, enligt vad ovannämnda utredning utvisar, motsvarar de av de sakkunniga föreslagna markvärdena, icke kan anses som oskäligt. Om, såsom i de sakkunnigas förslag avses, staten skall handhava den med tomtupplåtelsen samhörande administrationen samt gatanläggningarna, anser byggnadsstyrelsen sig från ren exploateringssynpunkt ej böra tillstyrka en lägre prissättning, då det knappast kan begäras, att staten skall påtaga sig dessa omfattande uppgifter, som säkerligen kunna medföra en hel del obehag, eventuellt även ökade kostnader, därest staten icke skulle kunna tillgodoräkna sig en viss riskmarginal. Emellertid skulle det enligt byggnadsstyrelsens mening såväl för staten som staden vara fördelaktigast, att staden övertog dessa uppgifter, i vilket fall en reduktion beträffande ovannämnda å-pris skäligen borde kunna medgivas intill det av stadsfullmäktige angivna priset, 19 öre per kvm. Förutsättningen för en sådan reduktion är alltså, att stadsområdet i sin helhet övertages av staden, som sedan själv skulle ombesörja markens överlåtande på tomtinnehavarna ävensom försäljningen av den ännu icke disponerade tomtmarken till det pris, staden kan finna skäligt, samt därjämte skulle övertaga gatanläggningar och dylikt. Däremot finner sig byggnadsstyrelsen icke heller under denna förutsättning kunna biträda den av tomtinnehavarna föreslagna prissättningen, vilken motsvarar ett råmarksvärde av endast 10 öre per kvm.

Överlåtelsen av stadsområdet skulle efter ett råmarksvärde av 19 öre per kvm. medföra en totalinkomst för staten av 161,000 kronor, vilket belopp, förräntat efter 4 %, motsvarar en årlig inkomst av 6,440 kronor.

För bedömande av sistnämnda beloppsskälighet har byggnadsstyrelsen hos vederbörande vid fjärde arméfördelningen förhört sig rörande storleken av de inkomster kronan för närvarande har från området i fråga, och har styrelsen därvid inhämtat, att de kronan tillkommande arrendeavgifterna för området under de senaste åren uppgått till omkring 10,000 kronor för år. Av här bilagda utdrag för de fem närmaste åren över »utgifter å tit. 967, tomtören för reglering av Vaxholms stad» framgår emellertid, att berörda inkomster helt åtgått för att bestrida utgifterna. Det är visserligen omöjligt att av ovannämnda uppgifter bedöma, i vad mån skattekostnaderna, i genomsnitt uppgående till något över 4.800 kronor för år, hänföra sig till tomtmarken, ej heller i vad mån de angivna utgifterna för avlöningar m. m. kunna beröra gatanläggningar, administration och dylikt, men det kan tagas för givet, att de skatter och utgifter, som avse tomtmarken, ej understiga 5,000 kronor för år. Den återstående inkomsten av området skulle sålunda utgöra högst 5,000 kronor per år, vilket belopp, kapitaliserat efter 4 %, motsvarar ett markvärde av 125,000 kronor. Då ett försäljningspris synes böra något överstiga detta belopp, torde en överlåtelse till staden av tomtmarken till ett sammanlagt pris av 161,000 kronor få anses lämplig.

Kasernkommittén anför i sitt ovanberörda utlåtande av den 12 oktober 1929, att kommittén funnit Vaxholms stad böra, med anledning av det försämrade ekonomiska läge, staden oförvällat kommit i genom personalminskningen inom försvarsorganisationen, beredas hjälp utöver vad som skulle ske, därest omförmälda sinnesslöanstalt förlades dit. Denna ytterligare hjälp anser

Kasernkom-
mitténs
förslag.

kommittén lämpligast kunna beredas därigenom, att kronan i detta sammanhang å staden utan ersättning överlåter all den mark inom stadens planlagda område, som ej erfordras för kronans egna behov eller bör tillkomma kyrkoförsamlingen, med skyldighet för staden att i sin tur till nuvarande tomtinnehavare på skäligen villkor överlåta eller, om tomtinnehavaren så föredrager, med tomträtt eller annan nyttjanderätt upplåta respektive tomter.

Beträffande det av kasernkommittén härom med staden träffade avtalet lämnar kommittén därefter följande översiktliga redogörelse.

Enligt avtalet skall kronan till staden utan ersättning överlåta (§ 1 st. 1) all den mark, som enligt gällande stadsplan erfordras för gator, torg och andra allmänna platser. Detta innebär en utvidgning i förhållande till 1912 års riksdagsbeslut därutinnan, att nu föreslås skola överlåtas jämväl Strandgatans kaj och östra delen av Hamngatans kaj ävensom det s. k. Blynäsfältet eller Lägret. Lägret har redan i den år 1926 fastställda stadsplanen intagits och utlagts som planterad allmän plats, vartill staden alltså äger expropriationsrätt enligt gällande fastighetsbildningslag. På grund härav och då med hänsyn till ändrade förläggingsförhållanden ur militär synpunkt tillräckliga skäl icke längre synas föreligga att, på sätt 1912 års riksdagsbeslut innebar, upplåta Lägret med allenast nyttjanderätt på 75 år, torde jämväl Lägret nu kunna å staden överlåtas med äganderätt. Med hänsyn till gällande stadsplanebestämmelser synes något förbehåll om rätt för militären att i första hand begagna platsen för militärovningsar icke böra intagas i ett avtal. — Vad angår sagda kajer vid Strandgatan och Hamngatan, så har kommittén ansett en överlåtelse med äganderätt i samband med vidliggande gata vara att föredraga framför den tidigare upplåtelseformen. En överlåtelse av äganderätten överflyttar å staden underhållsskyldigheten beträffande kajerna, leder till större reda samt underlättar för staden möjligheterna att utföra för hamnrörelsen erforderliga nyanläggningar och moderniseringar, samtidigt som några olägenheter för kronans del icke synas vara att befara, därest överlåtelsen är förbunden med sådana villkor, som §§ 11 och 12 i avtalet innehålla. Genom bestämmelserna i § 11 tillförsäkras kronan rätt att med företräde framför alla andra använda stadens samtliga hamnar och kajer för båtar och farkoster tillhöriga eller förhyrda av kronan eller befraktade uteslutande för kronans räkning. Enligt § 12 är kronan befriad från hamnumgälder och avgifter för begagnandet av tilläggsplatser eller andra för sjöfartens främjande och bekvämlighet av staden gjorda anordningar, dock att kronan skall i likhet med varje annan erlægga stadgade avgifter för användning av lyftkranar, förrädslokaler, elektriska kraftledningar och dylika anordningar.

Enligt avtalet (§ 1 st. 2) överlåter kronan vidare å staden utan ersättning all den inom stadens planlagda område belägna tomtmark, som upptagits i tre vid avtalet fogade tomtförteckningar — *A*: till enskilda redan upplåtna tomter, *B*: ännu ej upplåtna tomter och *C*: för allmänna ändamål disponerade tomter — och innefattande all den tomtmark, som icke bör bibehållas i kronans hand för dess behov. Kronan har därvid i avtalet (§ 4) förbehållits, och i en särskild *Bil. D.* har upptagits all den tomtmark, som 1925 års sakkunniga föreslagit skola av kronan bibehållas — i vissa fall med de smärre gränsregleringar, som betingas av fastställd stadsplan och tomtindelning, eller som eljest ur stadsplanesynpunkt funnits önskvärda och som dels utvidga, dels inskränka de nuvarande tomterna — ävensom, med hänsyn till de militära myndigheternas ovan refererade yttranden, tomterna nr 175 och 176 i kvarteren Sommarvilan-Lustberget. Tillika har kronan i avtalet med staden förbehållits och i

Mark för gator,
torg och all-
männa platser
överlåtes å
staden.

Tomtmarken
överlåtes å
staden.

längden D. upptagits all den mark, som disponeras av Vaxholms församling. Denna mark lär emellertid böra med äganderätt överlätas till församlingen.

Härvid må beträffande den i längden C. under I upptagna marken erinras, att jämväl 1925 års sakkunniga föreslagit, att alla tomter, vilka redan nu innehavas eller med Kungl. Maj:ts samtycke framdeles komma att för allmänt ändamål överlämnas till Vaxholms kommun eller församling — således den tomtmark, som enligt 1912 års riksdagsbeslut är med nyttjanderätt utan ersättning upplåten till den borgerliga eller kyrkliga kommunen — skulle överlätas å staden med äganderätt utan ersättning.

Till staden skall vidare enligt avtalet (§ 3) under visst villkor utan ersättning med äganderätt överlätas Lägerhöjden. Av Lägerhöjden är för närvarande jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 mars 1908 den södra delen upplåten till »Föreningen för kustartilleristhem i Vaxholm», på sätt närmare framgår av härvid fogad karikopia. Det till föreningen upplåtna området omfattar jämväl det av 1925 års sakkunniga till upplåtelse åt enskilda föreslagna nya kvarteret vid Torggatan. Föreningen har å det upplåtna området låtit uppföra det därstädes nu befintliga soldathemmet.

Från Vaxholms stads sida har nu anförts, att staden vore i behov av Lägerhöjden, som vore det enda område inom Vaxholm, vilket kunde iordningställas som idrottsplats. Om staden erhöle Lägerhöjden, vore det stadens avsikt att där anordna idrotts- och nöjesplats. Förutsättning härför vore tillika, att staden av förenämnda förening kunde förvärva rätten till det s. k. soldathemmet, inrymmande dans- och teaterlokal samt kafélokaler. Komme den inom det egentliga stadsområdet ännu kvarvarande militärförläggningen att förflyttas till Rindön, syntes något militärt skäl emot Lägerhöjdens överlåtande å staden icke förefinnas. Tvärtom skulle det innebära en fördel ur militär synpunkt, om staden förvärvade soldathemmets byggnader, så att nämnda förening för de sålunda erhållna medlen kunde å Rindön uppföra ett nytt soldathem.

Staden har, på sätt framgår av bilagda handlingar, sedermera med sagda förening träffat avtal om förvärv av byggnaderna å Lägerhöjden för 30,000 kronor under förutsättning, dels att kronan å staden överlåter Lägerhöjden med äganderätt, dels ock att kustartilleriregementets första (fästnings)-bataljon förlägges till Oscar-Fredriksborg.

Kommittén har icke kunnat undgå att finna, vad som från stadens sida anförts och i övrigt förekommit beträffande Lägerhöjden och det därå uppförda soldathemmet tala för ett tillmötesgående av stadens anhållan att få å sig överlätet, ej blott det föreslagna nya kvarteret vid Torggatan, utan även övriga delar av Lägerhöjden, dock endast försåvitt stadens förvärv av nämnda soldathemsbyggnad verkligen kommer till stånd inom viss, kortare tidrymd. Lägerhöjdens användning för det nu avsedda ändamålet har också förutsatts i det av 1925 års sakkunniga avgivna betänkandet (sid. 49). Då mark avsedd för allmänna platser eller allmänna byggnader i övrigt överlåtes å staden med äganderätt, synes även däri föreligga ett skäl för att den för enahanda ändamål avsedda Lägerhöjden avstås till staden med äganderätt. I det föreliggande avtalet har därför intagits (§ 3) bestämmelse om, att staden skall med full äganderätt utan ersättning erhålla Lägerhöjden, därest inom fem år, efter det avtalet mellan kasernkommittén och staden blivit av Kungl. Maj:t godkänt, staden förvärvat ifrågavarande soldathemsbyggnad.

Enligt avtalet skall staden med äganderätt erhålla jämväl vatten- och fiskerätten utanför de landområden, som överlätas å staden, alltså samma vattenområden, som enligt 1912 års riksdagsbeslut skulle med nyttjanderätt tillsviðare på 75 år upplåtas till staden, med utökning allenast av vattenom-

Vatten- och fiskerätten överlåtes å staden.

råderna utanför Lägerhöjden samt Strandgatans och östra delen av Hamngatans kaj. Någon anledning att bibehålla äganderätten till berörda vattenområden med tillhörande fiskerätt synes icke föreligga, därest angränsande landområde överlåtes å staden. Beträffande rätten till fiske innehåller avtalet (§ 14) emellertid i överensstämmelse med 1912 års riksdagsbeslut den bestämmelse, att rätten till fiske icke må av staden upplåtas, utan skall denna rätt tillkomma samtliga innevånare i staden samt personalen vid de till orten förlagda trupperförband och annan därstädes bosatt militärpersonal.

Nyttjanderätts-
upplåtelse till
staden.

Av den kronan förbehållna marken inom stadens planlagda område skall kronan enligt avtalet (§ 13) under nyttjanderätt till staden med tio års ömsesidig uppsägningstid utan vederlag upplåta dels tomten litt. B. i kvarteret Batteriet dels ock viss del av kvarteret Sommarvilan, med skyldighet för staden att bestrida alla kostnader för områdenas tillsyn, belysning och underhåll samt att icke å områdena vidtaga några väsentliga omändringar m. m. Dessa områden har staden önskat få till sig upplåtna för att kunna disponera dem såsom allmänna parker och promenadplatser. En dylik upplåtelse har beträffande fastigheten inom kvarteret Batteriet ifrågasatts även av 1925 års sakkunniga. Beträffande den till upplåtelse jämväl avsedda delen av kvarteret Sommarvilan, den s. k. Officersparken, har staden anført, att dispositionsrätten till parken vore av största betydelse. Strax sydost om parken vore stadens kallbadhus och sommarrestaurang belägna. Tanke hade också varit uppe att till samma plats eventuellt förlägga stadens varmbadhus, varjämte utredning påginge i syfte att söka anordna strandbad runt denna udde, från vilken kallbadhusets förbindelse med land utgår. Denna koncentrerings av allt, vad till ett välordnat badortsarrangemang hör, erfordrade också en park, där i staden boende badgäster kunde ostört vistas och även åhöra parkkonserter och dylikt.

Kommittén har ansett upplåtelsen av ifrågavarande områden till staden kunna ske med fördel även för statsverket, då staden därigenom ikläder sig alla kostnader för områdenas bibehållande som parkområden.

Viss mark
utanför stads-
planen över-
låtes till
staden.

Av den utom det stadsplanlagda området belägna marken har kasernekommittén ansett i detta sammanhang böra utan ersättning till staden överlåtas två områden, som staden redan fått taga i anspråk för kommunala ändamål, det ena för pump- och transformatorstation och det andra för sopstation. Avtalet innehåller (§ 17) bestämmelse om överlåtelse av även dessa två områden.

Tillträdes-
dagen.

Tillträdet av samtliga överlåtna fastigheter har satts till den 1 oktober 1930 eller den senare tidpunkt, varom kan träffas överenskommelse mellan kronan och staden.

Tillgodo-
seendet av
tomtinnehavar-
nas intressen.

Ett uppordnande av tomtrågan i Vaxholm förutsätter, att om marken överlåtes å staden, denna förpliktas att i sin tur medgiva nuvarande innehavare av tomter därstädes tryggad rätt till sina områden — antingen äganderätt eller en tryggad besittningsrätt. I sådant syfte har i avtalet intagits en serie bestämmelser, åsyftande att tillförsäkra de nuvarande tomtägarna, respektive deras rättsinnehavare, dylik rätt.

Beträffande sådana tomter, som enligt 1912 års riksdagsbeslut skolat upplåtas utan ersättning till föreningar m. fl. (för allmänna eller därmed likställda ändamål) har därvid stadgats (§ 5), att staden icke må fordra någon tomtavgift för tomterna, så länge de användas för sitt nuvarande ändamål. Vid överlåtelse av äganderätten till respektive tomt till nuvarande innehavaren må staden icke heller fordra högre köpeskilling än det värde, som Vaxholms stadsfullmäktige åsatt tomtens vid avgivandet av sitt förberörda yttrande över 1925 års sakkunnigas förslag, och som finnes infört i den vid avtalet fogade längden C. under II.

Beträffande de till enskilda upplåtna tomterna innehåller avtalet (§§ 6—9) huvudsakligen följande: Nu gällande tomträtts- och andra nyttjanderättskontrakt skola respekteras av staden. Vill tomtinnehavare förvärva äganderätten till sin tomt, är staden skyldig att till honom försälja tomten med den jämkning, som kan erfordras för genomförande av stadsplan och tomtindelning. Begär tomtinnehavaren före den 1 oktober 1945 att få friköpa sin tomt, må staden icke fordra högre löseskilling än — jämnat upp till närmast högre tiotal kronor — det värde, vartill tomten uppskattats av stadsfullmäktige vid avgivandet av dess förberörda yttrande över 1925 års sakkunnigas förslag, och som finnes infört i den avtalet bifogade längden A. *Beträffande tomter, som icke äro upplåtna med tomträtt, är staden vidare förpliktad att, om tomtägaren så påfordrar, till denne upplåta tomten med tomträtt eller annan nyttjanderätt, varvid staden för tiden intill den 1 oktober 1945 icke må betinga sig högre årlig avgäld än — jämnat upp till närmast högre tiotal öre — den avgift, som stadsfullmäktige vid avgivandet av sitt nyssberörda yttrande godtagit, och som finnes infört i den vid avtalet fogade längden A.*

Beträffande de köpeskillingsmedel och tomtavgälder, vilka komma att inflyta till staden i följd av avtalet, har i detta stadgats (§ 15), i överensstämmelse med 1912 års riksdagsbeslut, att de skola ingå i en särskild fond. Fondens förvaltning och disposition skall ske enligt av Kungl. Maj:ts efter förslag av Vaxholms stadsfullmäktige, fastställda bestämmelser. Kommittén har icke ansett nödigt att beträffande dispositionen i avtalet intaga någon bestämmelse utöver den, att inflytande ränte- och avgäldsmedel skola i första hand användas till bestridande av den kostnad för anläggning och underhåll av de genom avtalet å staden överlåtna gator och allmänna platser, vilken eljest må hava ålegat ägaren, respektive innehavaren av angränsande tomt. Ett villkor av sistangivna innehåll har däremot synts kommittén befogat med hänsyn till de föreskrifter om dispositionen av tomtavgälder, som 1912 års riksdagsbeslut innehåller och 1925 års sakkunnigas förslag förutsett skola fortfarande gälla.

Dispositionen
av inflytande
medel.

I avtalets § 21 har staden förbundit sig att tillhandahålla den statsinstitution, som kan komma att bli förlagd till Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompanis kasernetablissemang å Vaxön, vatten till en kvantitet av cirka 100 kbm. per dygn till ett pris, som med 10 % överstiger stadens självkostnadspris. Ehuru avtalet icke i övrigt innehåller något beträffande inrättandet av en dylik anstalt, har kommittén ansett det lämpligt, att anstaltens vattenfråga ordnas i detta sammanhang.

Speciella be-
stämmelser i
avtalet.

Beträffande slutligen bestämmelserna i § 22 må anföras, att där ifrågavarande tomt icke lär utgöra ecklesiastisk löningsjord i egentlig mening. Tomten har av de militära myndigheterna upplåtits till de särskilda innehavarna av kyrkoherdetjänsten i Vaxholms pastorat. På grund därav har synts skäligt, att nuvarande innehavaren av kyrkoherdetjänsten för sin tjänstetid tillförsäkras ersättning om och från tid, han avstår från nyttjanderätten till tomten, samt med belopp, som svarar mot tomtens beräknliga avkastning.

I fråga om avtalets ekonomiska betydelse för kronan samt dess värde ur kompensationsynpunkt för Vaxholms stad anför kasernkommittén:

Avtalets eko-
nomiska inne-
börd för
kronan och
för staden.

Staden har genom riksdagsbeslutet 1912 redan tillförsäkrats äganderätten, frånsett vissa särskilda områden, till all den mark, som enligt stadsplanen erfordras för gator, torg och andra allmänna platser. Staden tillförsäkrades samtidigt avgiftsfri nyttjanderätt dels tillsvidare under 75 år till nyssberörda särskilda områden och det med allmän plats då likställda Blynäsfältet samt prak-

tiskt taget hela det stadsplaneområdet angränsande vattenområdet med tillhörande fiskerätt, dels ock utan tidsbegränsning till den tomtmark, som med Kungl. Maj:ts medgivande användes eller komme att användas för kommunala och församlingsändamål. Enahanda avgäldsfrihet tillförsäkrades därjämte allmänna undervisningsverk samt vissa föreningar och barmhärtighetsinrättningar.

Med avseende å övrig tomtmark, som ej erfordrades för kronans egna behov, förutsatte riksdagen, att densamma skulle upplåtas mot avgäld. Men riksdagen medgav tillika, att inflytande tomtavgälder liksom övriga inkomster av kronans område å Vaxön öster om stadsplanegränsen finge användas till tomtmätningar, anläggning av gator och andra allmänna platser, anläggning och underhåll av tilläggsplatser och kajer, inlösen av tomter och andra ändamål, som kunde bidra till stadens utveckling och möjligen föranleda exploatering av nya tomtområden. Genom detta medgivande inskränktes alltså kronans inkomster av ifrågakvarande mark högst väsentligt till förmån för Vaxholms stad.

Den tomtmark, som redan är upplåten eller enligt 1925 års sakkunniga kan ytterligare upplåtas till enskilda, har byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande den 26 juli 1927 ansett böra åsättas ett försäljningspris, motsvarande ett nuvärde av 300,000 kronor, därest kronan skall nödgas själv handhava och bekosta den med tomtupplåtelsen förenade administrationen och gatuanläggningen. Detta nuvärde är alltså i viss mån allenast ett *bruttovärde*, och anser byggnadsstyrelsen att, därest *staden* övertog berörda uppgifter med administrationen och gatuanläggningar, försäljningspriset och därmed nuvärdet borde reduceras till cirka 161.000 kronor. Därvid bör emellertid erinras, att sagda »nuvärde» icke är så att fatta, att detsamma för den exploaterande skulle kunna föreligga såsom en nettobehållning förrän vid exploateringstidens slut. Under en lång följd av år förestå uppenbarligen så stora kostnader för gatuanläggningar, tomtmätningar, administration och dylikt, sammanhängande med områdenas uppordnande och exploatering, att något överskott å exploateringsverksamheten icke kan förväntas föreligga förrän rätt långt fram i tiden. Kostnaderna för iordningställandet och underhåll av gator, torg och allmänna platser hava, enligt stadens uppgift, under senare år i stor utsträckning måst av staden bestridas med skattemedel, således icke täckts — på sätt 1912 års riksdagsbeslut förutsatte — medelst inflytande tomtöresmedel.

En överlåtelse å Vaxholms stad av kronans inom staden belägna mark i den omfattning och på de villkor, avtalet innehåller, torde väl för staden icke omedelbart medföra någon direkt ekonomisk vinst. Stadens övertagande av exploateringen och stadsområdets uppordnande i avseende å gator m. m. kommer, på sätt ovan antytts, otvivelaktigt att medföra så stora utgifter för staden, att någon direkt vinst genom exploateringen näppeligen bör beräknas förrän efter en avsevärd tidsperiod. De största fördelarna för staden genom avtalets slutliga godtagande torde emellertid vara de indirekta: åstadkommandet av tryggade markförhållanden så väl för staden som framför allt för dess invånare, varigenom skapas förutsättningar för en god ekonomisk utveckling inom staden. Detta är även ur statsverkets synpunkt en vinst, som bör beaktas vid övervägandet av det berättigade i den markuppföring, som avtalet innebär för statsverkets del. Vid detta övervägande bör också hänsyn tagas — förutom till det väsentliga ändamålet med uppföringarna, komensation till staden för de förluster, staden åsamkats genom personalindragningarna inom försvarsorganisationen — dels till att staden genom avtalet övertager markexploateringen och därmed förbundna risker (beträffande gatuanläggningar, ränteförluster m. m.), dels ock därtill, att den överlåtna Vaxholmsmarken varken hittills berett eller på lång tid kunde tänkas bereda kronan några nettoinkomster.

Kasernkom-
mitténs hem-
ställan.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer kasernkommittén där-
efter,

dels att det med Vaxholms stad träffade avtalet måtte bli föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning,

dels ock att frågan om överlåtelse utan ersättning å Vaxholms församling av den utav församlingen nu för kyrka, kyrkogård och kyrkoherdeboställe disponerade tomtmarken likaledes måtte bli föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Över det av kasernkommittén framlagda förslaget hava yttranden avgivits av vederbörande myndigheter. Vad myndigheterna i huvudsak anført rörande förslagets huvudgrunder framgår av följande redogörelse.

Yttranden
över kasern-
kommitténs
förslag.

Chefen för generalstaben och *chefen för marininstaben*, vilken senare avgivit sitt yttrande efter samråd med *chefen för kustartilleriet*, ävensom *chefen för östra arméfördelningen* hava samtliga i princip biträtt kasernkommitténs förslag. Därvid har framhållits, att staten visserligen icke hade någon juridisk förpliktelse men av skälighetshänsyn borde bereda Vaxholms stad kompensation för minskningen i den dit förlagda militärstyrkan. Då vidare några militära betänkligheter däremot icke kunde anses möta, syntes kompensation lämpligen kunna beredas staden genom överlåtande å densamma av kronans mark i huvudsaklig enlighet med kasernkommitténs förslag.

Chefen för generalstaben anmärker dock därvid, att enligt hans mening förslaget, isynnerhet genom den låga prissättningen å tomtarna, väl mycket tillgodosåge de särskilda tomtinnehavarnas intressen på bekostnad av det allmänna, här representerat av staden.

Arméförvaltningens fortifikations- och civila departement — i det följande benämnda arméförvaltningen — anse däremot, att förslaget i alltför hög grad tillgodoser stadens intressen på bekostnad av de särskilda tomtinnehavarnas.

Själva huvudfrågan, huruvida, i vad mån och på vad sätt kompensation bör beredas Vaxholms stad, förbigås av arméförvaltningen, som i kompensationsfrågan inskränker sig till ett uttalande om, att enligt arméförvaltningens förmenande kasernkommitténs förslag icke för Vaxholms stad innebär några mera betydande fördelar. Såsom principiell anmärkning mot förslaget anför arméförvaltningen emellertid, som nämnts, att detsamma icke tillräckligt tillgodoser nuvarande tomtinnehavares intressen, och uttalar därvid, bland annat, följande:

Avtalet avser genom stadgandena i §§ 7 och 8 att bereda tomtinnehavare enahanda möjligheter att tillösa sig tomtarna som 1926 års förslag. Avtalet är emellertid härutinnan i två viktiga hänseenden bristfälligt. Den ena bristen är, att avtalets ifrågavarande stadganden knappast torde vara juridiskt bindande i strängare mening. Detta innebär, att om bestämmelserna skulle av staden åsidosättas, varken tomtinnehavarna eller kronan skulle kunna på rättslig väg, d. v. s. genom anlåtande av domstolsförfarande, tilltvinga sig bestämmelsernas tillämpning. Och skulle exempelvis staden sälja en tillfälligt upplåten tomt till annan än innehavaren, skulle denne näppeligen kunna på ifrågavarande avtalsklausuler äga möjlighet att i rättegång frånvinna den nya ägaren tomten. Nu kan givetvis invändas, att anledning saknas att befara, att staden icke skulle lojalt uppfylla berörda bestämmelser. Detta är visserligen sant. Men det synes principiellt icke böra ifrågakomma, att kronan ingår avtal, där ifråga-

varande till tryggande av enskilda personers rätt insatta villkor måste anses utgöra en väsentlig förutsättning för avtalet, med mindre kronan samtidigt skapar juridiskt bindande garantier för villkorens uppfyllande. Den andra bristen i hithörande hänseende är, att även om — såsom departementen förut-sätta bleve fallet — ifrågavarande stadganden i §§ 7 och 8 av avtalet lojalt iakttagas från stadens sida, bestämmelserna dock äro alltför allmänt avfattade för att tillräckligt trygga tomtinnehavarnas intressen. Sådana detaljfrågor som exempelvis amorteringstider och räntesatser äro många gånger för den enskilde tomtinnehavaren av lika stor vikt som köpeskillningens eller avgäldens storlek i och för sig. Avtalet saknar emellertid härutinnan alla garantibestämmelser.

Under en följd av år framåt läser den nya stadsplanens genomförande få beräknas medföra en mängd nya tomtregleringar inom kvarteren. Det ligger i sakens natur, att därvid konflikter komma att uppstå mellan tomtinnehavarna, konflikter, som, ehuru de ej röra sig om stora markområden eller värden i övrigt, likväl för de därav berörda helt naturligt te sig såsom gällande synnerligen viktiga intressen för dem. På dessa frågor avgörande har givetvis den myndighet, som representerar markägaren, ett avgörande inflytande. Det vill förefalla, som om det vore långt förmånligare, att markägaren representeras av en å annan ort fungerande, från staden och dess invånare fristående myndighet, än att dylika frågor skulle komma till avgörande av någon stadens nämnd. Dessutom kan förutses, att vid stadsplanens genomförande i ett flertal fall staden som sådan komme i konfliktställning till tomtinnehavarna. Är staden då jämväl markägare, blir dessas ställning ganska prekär.

Departementen hava övervägt, huruvida det låte sig göra att genom komplettering av avtalet råda bot på de brister däri, som i det föregående anmärkts. Visserligen torde det vara möjligt att i avtalet intaga i stort sett alla de detaljbestämmelser, som i 1926 års förslag intagits till tryggande av tomtinnehavarnas intressen i olika hänseenden, men däremot läser det knappast med gällande lagstiftning låta sig förenas, att dessa bestämmelser bleve för staden juridiskt bindande, så att staden kunde genom domstol tvingas att tillämpa desamma gentemot tomtinnehavarna. Skola tomtinnehavarnas intressen fullt effektivt och i alla de hänseenden, där sådant erfordras, säkerställas, läser detta icke kunna ske annorledes än därigenom, att kronan i enlighet med 1926 års förslag själv även i fortsättningen handhar försäljningarna och upplåtelseerna till de enskilda av tomterna i staden.

Beträffande § 5 gäller såsom generell anmärkning, att paragrafen i likhet med §§ 7 och 8 icke läser kunna anses vara juridiskt bindande för staden.

Arméförvaltningen sammanfattar därefter resultatet av sin granskning på följande sätt:

I själva verket synes det främsta utbytet av kasernkommitténs nu framlagda förslag vara, att det klarlägger oframkomligheten av den väg, kommittén valt, samt nödvändigheten av en återgång till 1926 års förslag i princip. De anmärkningar, som riktats mot sistnämnda förslag, hava också väsentligen begränsats till värderingen av tomterna. Skulle statsmakterna besluta göra den uppoffring, som ett accepterande från kronans sida i stort sett av Vaxholms stadsfullmäktiges och kasernkommitténs tomtvärden innebure, samt följaktligen tillämpa dessa lägre värden å 1926 års förslag, återstår föga av anmärkningarna mot detta. Om sålunda 1926 års förslag får undergå en överarbetning med hänsyn framför allt till tomtvärdena, föreställa sig departementen, att det skall vara möjligt att ernå en för alla av frågan berörda parter mer tillfredsställande lösning än den av kasernkommittén nu föreslagna.

Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande anført:

Byggnadsstyrelsen, som icke har något att erinra mot föreliggande förslag till avtal mellan kronan och Vaxholms stad, får härmed, under återopande av vad styrelsen anført i underdånigt utlåtande den 26 juli 1927 i ärende angående värdering och disposition av kronan tillhörig mark i Vaxholm, därvid nettovärdet å ifrågavarande tomtmark angavs till 161,000 kronor, i likhet med kasernkommittén såsom sin uppfattning framhålla, att det synes skäligt, att kronans krav på ersättning för denna tomtmark må förfalla såsom kompensatio för de förluster staden åsamkas genom regementsindragningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför i sitt yttrande bland annat:

Frågan om en avveckling av kronans äganderätt till den stadsplanlagda marken i Vaxholm har från stadens sida i olika former framförts gång efter annan allt från 1700-talet, den har sedan 1890-talet varit praktiskt taget oavbrutet brännande, och den har senast behandlats av år 1925 tillkallade sakkunniga, vilka avlämnade betänkande och förslag den 30 november 1926. Numera är situationen förändrad. Kasernkommitténs framställning innebär, att Vaxholms sedan gammalt aktuella markfråga blivit sammanförd med dess efter 1925 framträdande ersättningsfråga. Denna senare har bragts inför Kungl. Maj:t genom Vaxholms stadsfullmäktiges av kommittén relaterade framställningar före och efter 1925 års försvarsbeslut, vilka framställningar kasernkommittén haft att handlägga i enlighet med sitt av Kungl. Maj:t meddelade allmänna uppdrag att verkställa undersökning och avgiva förslag rörande den ersättning, som det kunde vara nödvändigt att bereda kommuner, vilka berörts av truppförbandens inskränkning enligt 1925 års försvarsorganisation. Den 9 november 1927 överlämnade dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet till kasernkommittén även det här ovan nämnda sakkunnigförslaget av den 30 november 1926 angående kronans mark i Vaxholm jämte däröver avgivna yttranden »för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det kommittén meddelade uppdrag». Därmed var alltså markfrågan hänvisad till en förnyad prövning i samband med och efter enahanda synpunkter som ersättningsfrågan. Dessa ersättningssynpunkter hava helt lagts till grund för kasernkommitténs utredning och förslag. Länsstyrelsen har velat betona denna principiella läggning i kasernkommitténs framställning av det skäl, att därav måste följa något förändrade utgångspunkter vid bedömandet av markfrågan. Det torde vara tydligt, att när uppgörelsen angående kronans mark i Vaxholm skall betraktas såsom ett led i stadens kompenserande för indragningarna vid garnisonen, på denna uppgörelse kunna ställas även andra anspråk för stadens räkning än de, som behövde ifrågakomma i 1926 års förslag, då det enbart gällde en reglering av kronans markinnehav i och för sig, utan förknippande med stadens förluster på grund av truppförbandens reducering.

Sedan länsstyrelsen därefter refererat vad kasernkommitténs yttrande innehåller om de militära indragningarnas inverkan på Vaxholms stads förhållanden och nödvändigheten av att staten träder emellan för neutraliserandet av förlusterna, anför länsstyrelsen, bland annat, följande:

Länsstyrelsen vill för sin del på det starkaste understryka dessa kasernkommitténs slutsatser av den verkställda utredningen. Den har ojävaktigt styrkt, vad man i stort sett redan förut kunnat se, nämligen att reduceringen av Vaxholms garnison bragt staden i ett läge, som är minst sagt »bekymmersamt» och »prekärt». Det måste då också framstå såsom ofrånkomligt, att staten bör i den mån det är möjligt ingripa för att stödja Vaxholms samhälle i dess ojämna strid mot de svårigheter, som framkallats genom statsmakternas beslut

om den nya försvarsorganisationen. Enligt sin instruktion har kasernkommittén att avgiva förslag till den ersättning, som det kan vara nödvändigt att bereda kommuner, vilka berörts av truppförbandens inskränkning; här om någonsin föreligger ett fall, då detta påtagligen visats vara nödvändigt. Ty — såsom länsstyrelsen framhållit redan i sitt tidigare utlåtande den 30 mars 1927 — indragningarna inom försvarsverket innebära för staden Vaxholm ingenting mindre än ett allvarligt slag, allvarligare än för någon annan kommun med militärförläggning. Denna grundläggande utgångspunkt för Vaxholms ersättningsfråga får väl nu anses ligga fullkomligt klar — man vore frestad att säga: blott allt för klar.

Kasernkommitténs förslag till lösning av stadens markfråga enligt det preliminära avtal, som träffats med stadens delegerade, utgör det andra ledet i kommitténs ersättningsplan. Länsstyrelsen fäster emellertid uppmärksamheten därpå, att detta förslag icke enbart är att betrakta ur den kompensationssynpunkt, som för kommittén helt naturligt varit den dominerande. Man må ihågkomma, att en uppgörelse i markfrågan till förmån för staden varit aktuell redan före 1925 års indragningar inom militärförläggningen, och att en mer eller mindre långt gående avveckling av kronans ställning såsom markägare måste anses hava varit högeligen motiverad i och för sig. Sakkunnigförslaget av 1926 synes också huvudsakligen vara byggt på sådana grunder. Kasernkommitténs nu föreliggande avtalsförslag är sålunda strängt taget att räkna såsom egentlig kompensation för de militära indragningarna endast i den mån det medger staden förmåner utöver vad den skäligen kunnat förvänta, om en uppgörelse — såsom sig bort — hade kommit till stånd, innan ersättningsfrågan framträdde. Var gränsen bör dragas mellan den inskränkning respektive avveckling av kronans ställning såsom markägare, vilken i varje fall hade varit påkallad, och de ytterligare medgivanden i avtalsförslaget, som representera en särskild kompensation för den nya försvarsordningens verkningar, kan i detaljer vara föremål för olika meningar. Men så mycket lärers stå fast, att båda dessa moment inneslutas i förslaget, samt att detta följaktligen icke i sin helhet är att bedöma såsom direkt ersättning för stadens förluster efter 1925.

Såsom allmänt omdöme om detta avtalsförslag kan länsstyrelsen genast uttala, att det för Vaxholms stad får anses vara av betydande värde och avsevärt förmånligare än förslaget år 1926. Förbättringen för staden ligger naturligtvis i utökningen av upplåten mark för allmänna ändamål och framför allt överlåtandet även av tomtmarken utan ersättning.

Det bör emellertid eftertryckligt framhållas, att värdet ur rent ekonomisk synpunkt icke får överskattas. Den mark, som överlättes till gator och allmänna platser, är oräntabel och har ej heller uppskattats i penningar. Däremot innebär tomtmarkens överlåtande utan ersättning till staden, att denna erhåller ett räntabelt kapital. Men just detta kapitalvärde är i realiteten alldeles icke så stort, som det kan te sig i de beräkningar av tomtvärdena, vilka framlades år 1926 av de sakkunniga och 1927 av stadsfullmäktige. Såsom kasernkommittén erinrar, konstaterade byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande den 26 juli 1927, att båda dessa markvärderingar representerade bruttobelopp, varifrån måste avdragas kostnader för ännu icke iordningställda gator m. m., varigenom »nuvärdet» reducerades till ungefär 300,000 kronor enligt sakkunnigas och till 161,000 kronor enligt stadsfullmäktiges prissättning. Och slutligen utgör icke ens detta »nuvärde» å 161,000 kronor enligt stadsfullmäktiges tomtpriser en likvid tillgång.

Det kan vara skäl att påpeka, att denna reduktion av marköverlåtelsens direkt ekonomiska betydelse naturligtvis icke blott gäller för stadens del utan omvänt även för den andra parten, kronan. Vad kronan avstår kan icke hava högre ekonomiskt värde än vad staden förvärvar. Kronan avhänder sig ägande-

rättsligt sett en viss »tillgång», men så vitt denna tillgång i kronans hand låter sig uppskattas i penningar, kan dess reella »nuvärde» för kronan åtminstone icke bliva högre än för staden. Och detta nuvärde är ju mycket måttligt. Men dessutom är att märka, att om det skulle av kronan tillvaratagas, kostnaderna för administration och exploatering genom statens organ säkerligen skulle bliva större, alltså konsumera en större del av avkomsten — man har vissa erfarenheter, som tyda härpå — och slutligen att överskjutande avkomst måste förutsättas enligt redan gjorda utfästelser och anbud från statens sida komma att icke tillföras statskassan, utan anslås till vissa kommunala ändamål i Vaxholm, sannolikt för all framtid. Under sådana förhållanden kan ifrågasättas, huruvida ens det »nuvärde», som beräknats för Vaxholm, kan uppehållas för kronan. I alla händelser bör det vara tydligt, att några ekonomiska betänkligheter från kronans synpunkt icke med fog kunna göras gällande.

Det förhållandet, att stadens direkta vinst av marköverlåtelsen blir så begränsad, som den befunnits vara, måste vara av särskild vikt i frågans nuvarande läge. Vad det nu gäller är nämligen att bereda Vaxholm ersättning för truppindragningarna. Det är tydligt, att ej heller med detta förslag den ekonomiska ersättning, som tillföres staden, på något sätt svarar mot de skatteköllor den förlorat.

När länsstyrelsen likväl tillmåter det föreslagna avtalet ett betydande värde för Vaxholm, beror detta alltså väsentligen på vad staden därigenom har att vinna ur andra synpunkter än den direkta inkomstökningens. Avtalsförslagets övervägande och verkligt betydande värde ligger enligt länsstyrelsens uppfattning däri, att en sådan uppgörelse mellan kronan och Vaxholm äntligen frigör stadens mark från kronans ägo och överlämnar den till staden själv, på samma gång den garanterar åt varje husägare dels tryggad besittningsrätt, dels friköpsrätt till innehavande tomt, bådadera på skäligen villkor. Därmed upphör det kronans förmynderskap, som för både staden och dess enskilda medborgare i så många hänseenden känts såsom ett hämmande band och verkat såsom ett ständigt osäkerhetsmoment. Hela samhället ställes på en i ordets bokstavliga mening trygg grund, och det vinner den obeskurna rörelsefrihet inom svensk rätts allmänna ramar, som Vaxholm ensamt bland Sveriges städer allt hittills saknat. Det är framför allt detta allmänna värde för samhällets och dess invånares självverksamhet, som länsstyrelsen för sin del inlägger i kasernkommitténs förslag, att kronan skall överlåta sin mark till staden. I så måtto kan det föreslagna avtalet också uppfattas såsom en »ersättning» för stadens förluster, om den än betyder mera genom sina indirekta verkningar än i rent ekonomiskt hänseende.

Länsstyrelsen vill på grund av sin kännedom om förhållandena uttala såsom sin bestämda övertygelse, att ingenting kan för Vaxholms samhälle i närvarande situation vara av större vikt än ett snart genomförande av en definitiv uppgörelse med kronan på de grunder, som kasernkommittén föreslagit, även om hela »ersättningsfrågan» därmed icke kan betraktas såsom löst.

Efter att hava ingått i en kritik av vissa emot kasernkommitténs förslag från de militära myndigheterna riktade detaljanmärkningar anför länsstyrelsen i fråga om arméförvaltningens huvudanmärkning:

Vad arméförvaltningen i övrigt anför emot tomtmarkens överlåtande till staden går ut därpå, att tomtinnehavarna icke skulle hava samma trygghet för sina intressen, om staden inträdde såsom markägare i stället för kronan. Att staden såsom markägare skulle kunna befaras taga mindre hänsyn än kronan till tomtinnehavarnas skäligen intressen, må lugnt betecknas som en överklig konstruktion; ingen myndighet kan väl tänkas mera känslig för dessa intressen än den, som direkt eller indirekt grundar sin ställning på val av stadens egna invånare.

Vad angår den ifrågasatta »återgången i princip» till 1926 års förslag, behöves länsstyrelsen endast konstatera, att just principen i detta förslag numera icke räcker till. Vaxholms markfråga kan icke längre behandlas endast ur de synpunkter, som voro före för tre år sedan. Det gäller nu något mera än att reglera besittningsrätt, tomtavgälder och möjlighet till friköp. Dessa spörsmål hava dragits in i ett större sammanhang, nämligen frågan om ersättning till Vaxholm för de militära indragningarna, hjälp till staden i dess bekymmersamma läge. Det ojämförligt viktigaste, som i detta syfte kunnat föreslås, är markens överlåtande från kronan till staden; om marköverlåtelsen icke skulle medgivas av kronan, måste detta innebära, att den bästa ersättning till staden, som nu befunnits möjlig, ginge om intet.

Häremot kan icke åberopas, såsom i arméförvaltningens yttrande sker, att den ekonomiska vinsten för staden bleve »ringa». Den direkta *ekonomiska* vinsten — som för övrigt knappast kan sägas vara ringa, om den också blir jämförelsevis begränsad — är icke huvudsaken. Vad som betyder mera och betyder mycket för staden är, såsom länsstyrelsen förut i detta utlåtande uppvisat, att staden och dess invånare genom marköverlåtelsen på en gång frigöras från kronans förmynderskap. Den största vinsten för hela samhället ligger i den rörelsefrihet för handel och vandel, som så länge begärts, och som kan bli en hävstång till ökad självverksamhet. Det är detta som utgör det väsentliga i den föreslagna »ersättningen» för stadens förluster. Länsstyrelsen kan icke tro, att den ersättningen skulle förhållas Vaxholm, när den äntligen ligger inom räckhåll. Vad sålunda anförts om de anmärkningar, som i myndigheternas yttranden framkommit rörande vissa punkter i kasernkommitténs preliminära avtal med Vaxholms stad, torde berättiga länsstyrelsen till den uppfattning, att ingen av dem synes vara av beskaffenhet att föranleda några betänkligheter mot avtalets godtagande av kronan. Länsstyrelsen tvekar icke att för sin del sammanfatta sin mening så, att en för båda parter tillfredsställande och slutgiltig lösning av Vaxholms sekellånga markfråga nu endast kan ske på de linjer, som uppdragits i avtalsförslaget; att detta i allt väsentligt är väl avvägt; samt att det slutligen innebär den mest värdefulla ersättning, som synes kunna nu beredas Vaxholm för truppindragningarna.

Departements-
chefen.

Samtliga de myndigheter, såväl militära som civila, vilka haft att yttra sig över kasernkommitténs förslag i dess helhet, hava alltså, med undantag av arméförvaltningen, i princip anslutit sig till kasernkommitténs förslag. De tillstyrkande myndigheterna förklara sig därvid anse, att staten av billighets-skäl bör bereda Vaxholms stad ersättning för de förluster, som staden lidit genom minskningen av militärförläggningen därstädes, samt att den lämpligaste formen för denna ersättning är att finna i kasernkommitténs förslag om ett överlåtande å staden av all den mark inom stadens planlagda område, som ej erfordras för kronans egna ändamål. Ur de *militära myndigheternas* yttranden må därvid särskilt framhållas, att dessa myndigheter finna förslaget icke från militär synpunkt möta några betänkligheter — fränsett några smärre detaljer, varom mera här nedan. I *byggnadsstyrelsens* yttranden framhålles jämväl, hurusom det är förmånligare såväl ur allmän synpunkt som ur kronans, att exploateringsverksamheten beträffande Vaxholmsmarken handhaves icke av kronan utan av staden, varigenom å ena sidan kronan undgår de med exploateringen förenade svårigheterna och riskerna samt å andra sidan både de allmänna intressena kunna bättre tillgodoses och exploateringen kan lämna ett bättre eko-

nomiskt resultat än vid en exploatering genom något kronans organ. *Länsstyrelsen* delar byggnadsstyrelsens synpunkter och framhåller, att förslaget har för staden ej ringa ekonomiskt värde, men att dess övervägande och verkligt betydande värde ligger i, att därigenom staden och dess invånare äntligen och definitivt frigöras från det kronans förmynderskap, som hittills bundit staden och de enskilda. Länsstyrelsen sammanfattar sin mening så, att »en för båda parter tillfredsställande och slutgiltig lösning av Vaxholms sekellånga markfråga nu endast kan ske på de linjer, som uppdragits i avtalsförslaget; att detta i allt väsentligt är väl avvägt; samt att det slutligen innebär den mest värdefulla ersättning, som synes kunna nu beredas Vaxholm för truppindragningarna».

Arméförvaltningen ingår icke på frågan, huruvida och i vad mån Vaxholms stad bör tillerkännas kompensation för minskningen i därvarande militärförläggning, och bedömer ej kasernkommitténs avtalsförslag ur synpunkten, huruvida i detsamma — då det söker lösa såväl markfrågan som även kompensationsfrågan — det allmännas, d. v. s. stadens, och de enskildas, d. v. s. tomtinnehavarnas, intressen blivit rätt avvägda.

I sin kritik framför arméförvaltningen den åsikten, att det föreliggande avtalet icke skulle fullt effektivt och i alla hänseenden, där sådant erfordras, säkerställa tomtinnehavarnas intressen. Avtalets stadganden i §§ 5, 7 och 8 skulle nämligen *dels* icke vara juridiskt bindande för staden, *dels ock* icke vara tillräckligt detaljerade.

Arméförvaltningens betänklighet i förra hänseendet föränledes av att de bestämmelser, som tillförsäkra tomtinnehavarna förmåner, hava karaktären av avtal till förmån för tredje man. Även om tomtinnehavarna ej skulle kunna grunda någon rätt gentemot staden på de i deras intresse stadgade förbehållen, följer därav ej, att dessa sakna rättslig sanktion. Då, såsom här är fallet, förbehållen äro knutna vid ett gåvoavtal, möter ej på grund av stadgandet i 1 kap. 2 § jordabalken hinder för kronan att vid förbehållens åsidosättande fästa villkoret, att överlåtelsen skall gå åter. Föreskrift härom lärer böra införas i avtalet.

På grund av vad sålunda anförts torde arméförvaltningens nu ifrågavarande invändning beträffande §§ 5, 7 och 8 — liksom också beträffande § 14, som avser dispositionen av fiskerätten — i avtalet med Vaxholms stad icke böra hindra avtalets godkännande med det av mig förordade tillägget.

Icke heller synas skäl finnas för att i avtalet intaga bestämmelser om amorteringstider och räntesatser m. m. dyl. Ty det lärer icke föreligga anledning till ett antagande, att stadens myndigheter emot stadens invånare skulle uppställa oberättigade krav — detta så mycket mindre som konkurrensen från banker och andra låneinstitut utsluta alltför hårda villkor från stadens sida.

Arméförvaltningen anför vidare, att vid de förestående tomtregleringarna konflikter kunde väntas uppkomma, vid vilkas avgörande markägaren hade det bestämmande inflytandet, och att det då skulle vara förmånligare, om vid tvis-ternas slitande markägaren utgjordes av kronan, enär kronan representerades

av en å annan ort fungerande, från staden och dess invånare fristående myndighet. Då emellertid tomtindelningen avgöres av länsstyrelsen efter de i fastighetsbildningslagen, byggnadsstadgan och byggnadsordningen angivna grunder, torde ur den anförda synpunkten betänklighet ej möta mot avtalsförslaget. Såsom byggnadsstyrelsen anført, synes därjämte allt skäl föreligga för kronan att söka undgå att få såsom markägare intaga en nog så besvärlig och ömtålig ställning härvidlag, samt förty även med hänsyn härtill för kronan finnas anledning att överflytta exploateringen, och vad därmed sammanhänger, å staden.

Det synes mig, att det föreliggande avtalet på ett riktigt sätt avvägt allmänna och enskilda intressen, att det därvid även innebär en rimlig och lämplig form för kompensation till staden, samt att Vaxholmsmarkens exploateringsfråga såmedelst löses på ett ur kronans och ur det allmännas synpunkt fördelaktigt sätt.

Vad angår kasernkommitténs förslag om att till Vaxholms församling skulle utan ersättning överlätas, förutom i enlighet med statsmakternas beslut år 1912 den för kyrka och kyrkogård disponerade kvartersmarken, även den mark, som disponeras för kyrkoherdeboställe, ansluter jag mig till detta förslag. Jag återkommer till denna fråga i samband med detaljgranskningen av avtalsförslaget.

Detaljgranskning av förslaget.

Då jag i enlighet med det förestående finner mig kunna i princip biträda kasernkommitténs förslag, övergår jag nu till en granskning av de särskilda bestämmelserna i det mellan kommittén och Vaxholms stad upprättade villkorliga avtalet.

§§ 1—4. I §§ 1 och 3 i avtalet angives vad kronan inom stadsplaneområdet skulle avstå till staden, medan § 4 innehåller vad kronan inom stadsplaneområdet skulle behålla. I § 2 meddelas bestämmelser om tillträdesdag.

Emot kommitténs förslag i angivna paragrafer hava i de avgivna yttrandena framställts vissa erinringar.

I vad avser *tomtmarken* anser sålunda chefen för generalstaben alltjämt, att kronan icke bör avhända sig äganderätten till tomterna nr 30 (inom kvarteret Batteriet), 162, 163 och 177—179 (inom kvarteren Sommarvilan—Lustberget) »enär friköp av dessa tomter synes vara förenat med vissa olägenheter ur kronans synpunkt». Chefen för marinstaben och arméfördelningschefen hava däremot frånfallit sin — i yttrande över 1925 års sakkunnigas förslag uttalade — betänksamhet mot överlåtelsen av angivna tomter och lämna sålunda i likhet med övriga myndigheter kasernkommitténs förslag i denna del utan anmärkning.

Då några särskilda motiv för att kronan skulle förbehålla sig dessa sedan lång tid tillbaka till enskilda upplåtna och av dem bebyggda tomter icke blivit anförda, synes det icke heller mig föreligga tillräckliga skäl att frångå kasernkommitténs förslag på denna punkt.

Beträffande *annan mark än tomtmark* har chefen för marinstaben i sitt efter samråd med chefen för kustartilleriet avgivna yttrande förklarat sig anse det tveksamt, huruvida kronan borde avhända sig äganderätten till Östra Strandgatans och östra delen av Hamngatans kaj, allt jämte utanför beläget vatten-

område, och i stället ifrågasatt upplåtelse av kajerna på 75 år i enlighet med 1912 års beslut. Kronan förbehölles visserligen i avtalets §§ 11 och 12 företrädesrätt till samtliga hamnar och kajer inom staden, men genom en äganderättsöverlåtelse kunde kronans handlingsfrihet vid utförande av eventuellt behöfliga särskilda anordningar för tilläggning eller upplag i icke önskvärd grad bliva minskad. Därjämte borde icke mot kronans vilja få utföras kajanordningar å det område vid Östra Strandgatan, där fästet för kronans kablar vore beläget. — Arméförvaltningen har beträffande kajområdet anfört, att det icke syntes hava förebragts så vägande skäl för områdets överlåtelse i stället för dess upplåtelse, att arméförvaltningen ansåge sig kunna tillstyrka förslaget i denna del. Arméförvaltningen förklarar vidare i avseende å överlåtelse till staden av vattenområdena utmed överlätna områden, att då utredning angående omfattningen av den till överlåtelse avsedda vattenrätten saknades, samt det åtminstone låte sig tänkas, att olägenheter därigenom kunde uppkomma för sjöförsvaret, syntes, åtminstone i frågans nuvarande outredda läge, överlåtelsen icke böra äga rum.

Rörande överlåtelsen av Lägrät hava de militära myndigheterna erinrat, att kronan hade behov av detsamma för truppövningar, så länge Vaxholms kastell ännu användes till förläggning av en bataljon av kustartilleriregementet. Även beträffande Lägerhöjden framhålles, att densammans överlämnande till staden borde bliva beroende av kustartilleriregementets koncentrerings till Oscar-Fredriksborg, eftersom en del av Lägerhöjden vore upplåten till ett soldathem för kustartilleriet, och detta hem borde kvarbliva, så länge en del av regementet vore förlagd till Vaxholms kastell.

Kajområdena vid Östra Strandgatan och Hamngatans östra del synas mig kunna överlåtas till staden med äganderätt, enär de i §§ 11 och 12 intagna bestämmelserna lära få antagas i tillräcklig grad tillgodose kronans intresse av att framför varje annan få disponera såväl hamnen som kajerna för egna och för de för kronans räkning förhyrda eller befraktade fartygen. Skulle för trafiken å Vaxholms hamn tarvas särskilda anordningar, lär det vara enbart en fördel för kronan, att ansvaret och kostnaderna för dessa anordningar drabba staden. För kronan är det också nödvändigt, att underhållsskyldigheten beträffande kajer och hamn övergår å staden i förevarande sammanhang, då kronan avhänder sig den inkomstkälla, som hitintills täckt utgifterna för hamn och kajer. För staden är det givetvis av det allra största intresse att erhålla äganderätt till kajerna, eftersom staden å ena sidan först därigenom blir berättigad uppbära hamnavgifter av de enskilda samt å andra sidan kan först då rimligen tänkas vilja nedlägga kostnader på att utbygga och modernisera hamnen. Vad chefen för marininstaben anfört rörande kabelfästet vid Östra Strandgatan föranleder mig att vid behandlingen av § 9 i det följande föreslå viss omredigering av denna paragraf, varigenom det med anmärkningen avsedda syftet tillgodoses.

Beträffande överlåtelsen av vattenrätten utmed överlätna landområden biträder jag kasernekommitténs av såväl chefen för marininstaben som flertalet övriga hörda myndigheter tillstyrkta förslag.

Frågan om vilken rätt, som i det förevarande avtalet bör överlåtas å sta-

den beträffande Lägret och Lägerhöjden, sammanhänger, på sätt av det förestående framgår, med frågan om den koncentration av Vaxholms kustartilleriregemente till Oscar-Fredriksborg, varigenom den nuvarande förläggningen av en bataljon till Vaxholms kastell skulle upphöra. Det torde väl icke råda något tvivel om lämpligheten av den nu antydda koncentrationen av Vaxholms kustartilleriregemente och att densamma bör komma till stånd snarast möjligt. Men frågan befinner sig ännu på sådant utredningsstadium, att det icke för närvarande kan med någon grad av säkerhet förutsägas, vid vilken tidpunkt Lägret och Lägerhöjden kunna av kronan helt avvaras. Dessa omständigheter hava föranlett mig att i avseende å överlåtelsen av Lägret och Lägerhöjden föreslå vissa jämkningar i det mellan kasernkommittén och Vaxholms stad träffade avtalet.

Jag anser sålunda, att kronan bör i avtalet med Vaxholms stad förbehålla sig rätt att, så länge en bataljon av Vaxholms kustartilleriregemente är förlagd till Vaxholms kastell, använda Lägret för truppövningar samt militärpersonalens gymnastik- och idrottsövningar. Staden bör icke heller äga rätt att under ifrågavarande tid å Lägret företaga några som helst ändringar, vilka kunna förhindra dess användning för berörda ändamål. Följaktligen bör staden icke äga under angiven tid utföra andra förändringar å Lägret än de, vilka medgivas av kronan, dock att staden givetvis skall vara berättigad att fullgöra det iordningställande av gata utmed de vid Lägret belägna tomterna, som kan betingas av bestämmelserna i gällande lag om fastighetsbildning i stad.

I enlighet härmed torde till § 1 av det mellan kasernkommittén och Vaxholms stad ingångna avtalet böra fogas ett nytt stycke av följande innehåll:

»Så länge av Vaxholms kustartilleriregemente en bataljon är förlagd till Vaxholms kastell, skall kronan äga att använda Lägret för truppövningar samt militärpersonalens gymnastik- och idrottsövningar, i följd varav staden under nu angiven tid icke må utan kronans medgivande å Lägret företaga andra förändringar, än som betingas av det iordningställande av gata utmed de vid Lägret befintliga tomter, vilket må åligga staden enligt gällande lag om fastighetsbildning i stad.»

Vad angår Lägerhöjden, finner jag kronan kunna i viss mån gå något längre än kasernkommitténs förslag innebär. Lägerhöjden användes icke numera för något militärt ändamål på annat sätt, än att viss del därav upplåtits som tomtplats för kustartilleriregementets soldathem. Soldathemmets styrelse har redan överlåtit å staden soldathemsbyggnaderna att av staden tillträdas, så snart omförmälda koncentration av Vaxholms kustartilleriregemente kommer till stånd.

Det synes då skäligt, att redan i förevarande avtal äganderätten till Lägerhöjden överlåtes å Vaxholms stad, men att staden icke berättigas tillträda den del, som upplåtits till soldathemmet, förrän soldathemsstyrelsen det medger, varvid hinder givetvis ej bör möta för parterna att överenskomma om ett stadens successiva tillträdande av olika delar av soldathemmets tomtområde. Följaktligen torde § 3 i det mellan kasernkommittén och Vaxholms stad träffade avtalet böra undergå viss jämkning samt därvid erhålla följande innehåll:

»Kronan överlåter till Vaxholms stad med full äganderätt utan vederlag den norr om Torg- och Hamngatorna belägna delen av exercisfältet, vilken å senaste stadsplanekartan benämnes Lägerhöjden och i areal innehåller omkring 47,350 kvadratmeter.

I överlåtelsen av Lägerhöjden ingår jämväl den rätt kronan må äga till det vatten, som gränsar intill det överlättna området.

Den del av området med tillhörande vattenområde, vilken icke är upplåten till 'Föreningen för kustartilleristhem i Vaxholm', må tillträdas å samma tid som de ovan i § 1 överlättna områdena, varemot, enär den upplåtelse, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skett till sagda förening beträffande viss del av Lägerhöjden, icke häves av detta avtal, staden icke äger att tillträda sistsagda område före stadens tillträde av byggnaderna å detsamma annat än om och i den mån överenskommelse därom träffats mellan staden och nämnda förening.»

Emot §§ 5—8. som avse att reglera förhållandet mellan staden och de nuvarande tomtinnehavarna, hava icke framställts andra invändningar än arméförvaltningens här ovan omförmälda principiella anmärkningar.

§§ 5—8.

I eulighet med vad jag förut uttalat rörande avtalets huvudgrunder, synas bestämmelserna i förevarande paragrafer avväga allmänna och enskilda intressen på ett rimligt och riktigt sätt. Jag har därför icke några erinringar att framställa mot dessa paragrafer.

I fråga om § 9. som reglerar kronans rätt att framdraga ledningar över den nu överlättna marken, har chefen för marininstaben i sitt efter samråd med chefen för kustartilleriet avgivna yttrande anmärkt, att kronans rätt att utan ersättning framdraga telegraf-, telefon- och andra elektriska ledningar över samt nedlägga kablar, gas-, vatten- och avloppsledningar i de överlättna tomterna icke borde vara beroende av, huruvida Vaxholms stad i överlåtelsehandlingar eller upplåtelseavtal intoge bestämmelser om att staden skulle äga sådan rätt, utan borde i stället kronan tillförsäkras ovillkorlig rätt härutinnan.

§ 9.

Därjämte har enligt sagda yttrande, på sätt förut vid behandling av §§ 1—4 anförts, kronans kabelfäste vid Östra Strandgatans kaj ansetts kräva visst skydd.

Även arméförvaltningen har emot innehållet i § 9 framställt anmärkning av i huvudsak samma innebörd som marininstabschefen.

De sålunda framställda erinringarna synas böra föranleda vissa ändringar i paragrafen, som därvid torde böra givas följande innehåll:

»Kronan skall vara berättigad att till förmån för sina fastigheter inom Vaxholms stad utan ersättning över, respektive i de land- och vattenområden, vilka enligt detta avtal överlåtas å staden, bibehålla nuvarande och framdraga nya elektriska svagströms- och starkströmsledningar samt kablar, ävensom ledningar för gas, vatten och avlopp, dock med skyldighet för kronan att vid placering av ledningsstolpar och vid erforderliga grävningar *dels* icke göra större intrång än nödigt, *dels ock* i möjligaste mån återställa marken i förutvarande skick.

Kronan äger säkerställa sin här ovan angivna rätt genom servitutsinteckning.»

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 147 häft (Nr 180.) 435 30 3

§§ 10—12. Emot § 10, avseende stadens övertagande av skatter och onera för den överlåtna marken från tillträdesdagen, har icke framställts någon erinran, och emot §§ 11 och 12, rörande kronans företrädesrätt till hamnar och kajer m. m., icke andra anmärkningar än de, vilka behandlats här ovan i sammanhang med erinringar mot §§ 1—4. Paragrafernas innehåll giva icke anledning till något uttalande från min sida utöver vad som förekommit i nyssberörda sammanhang.

§ 13. I § 13 hava intagits bestämmelser om upplåtelse till staden med nyttjanderätt av tomten litt. B. i kvarteret Batteriet samt viss del av tomterna nr 160 och 161 i kvarteret Sommarvilan.

Chefen för östra arméfördelningen förklarar i sitt yttrande beträffande § 13, att så länge delar av Vaxholms kustartilleriregemente äro förlagda till Vaxholms kastell, kronan har behov av fortsatt disposition till tomten litt. B. i kvarteret Batteriet, och framhåller tillika, att staden utan kostnad för kronan synes böra åtaga sig att tillhandahålla en annan godtagbar plats för det isupplag, som nu är därstädes för kustartilleriregementets räkning anordnat.

I detta yttrande instämmer arméförvaltningen.

Chefen för marininstaben har i sitt efter samråd med chefen för kustartilleriet avgivna yttrande anført följande:

I den kronan tillhöriga tomten *litt. B. i kvarteret Batteriet* användes visst utrymme till upplagsplats för sprängämnen och för ett isupplag för Vaxholms kustartilleriregementes räkning. Dessutom är inom området uppfört ett mindre bostadshus, tilldelat en underofficer vid kustartilleriet såsom bostadslägenhet. Kronan synes mig kunna godtaga förslaget om upplåtande av batteriet till staden, dock under förutsättning,

att staden utan kostnad för kronan anvisar annan isupplagsplats, som kronan kan godtaga,

att staden för skäligt pris inlöser den kronan tillhöriga bostadsbyggnaden,

att staden bestrider alla kostnader för flyttning av isupplag, sprängämnesupplag m. m., samt

att staden förbinder sig att icke utan vederbörande militärmyndighets medgivande vidtaga sådana anordningar, att platsen mister sin karaktär av gammalt befästningsverk eller eljest vandaliseras.

Vad slutligen angår det ifrågasatta upplåtandet av den *del av kvarteret Sommarvilan* (nr 160 och 161), som benämnes Officersparken, är jag av den åsikten, att sådan upplåtelse under inga omständigheter bör ske. Om det planerade badortsetablissemanget kommer till stånd, följer därav icke, att Officersparken måste upplåtas för att göra detsamma mera tilltalande. Så skulle möjligen kunna vara förhållandet, ifall Officersparken läge i omedelbar anslutning till sagda etablissemang, men så är icke fallet. Parken måste dessutom, för att kunna fylla en uppgift som badpark, undergå väsentliga förändringar. Givetvis är det till fördel för en stad, om den har tillgång på parker, men kraven härpå kunna sättas lägre i en trädgårdsstad sådan som Vaxholm. Det torde vidare icke vara förenligt med statens fördel att för ett icke statligt ändamål åsidosätta enskilda statstjänares berättigade intressen. Så skulle ske, om kvarteret Sommarvilan — där trenne officersbyggnader med sammanlagt åtta lägenheter äro uppförda på en höjtplåtå — berövades Officersparken i fråga med tillhörande trädgårdsland, varigenom lägenhetsinnehavarna skulle frånhandas en förmån, som funnits allt sedan byggnaderna övertogs av kronan. Inom ett enligt förslaget stympat område finns ingen möjlighet till ersättning för hittills befintliga trädgårdsland m. m.

De i fråga om upplåtelsen av tomten litt. B. i *kvartret Batteriet* gjorda anmärkningarna torde böra föranleda sådana jämkningar i avtalet, att kronan alltjämt bibehåller möjligheten att utnyttja å området befintlig byggnad, ävensom utrymmena för sprängämnesupplag. Därjämte torde staden böra anvisa annan nöjaktig isupplagsplats i stället för den nuvarande, som måste anses tämligen misspydande för platsen. Att å Batteriet icke få vidtagas några sådana åtgärder, som skulle kunna äventyra dess karaktär av gammalt befästningsverk, följer redan av innehållet i det mellan kasernkommittén och staden träffade avtalets § 13. Emellertid synes lämpligt, att i paragrafen uttryckligen angives, att området skall hållas öppet för allmänheten.

Betydelsen av avtalet i denna del inskränker sig alltså därtill, att dels nu uttryckligen medgives, att området hålles öppet för allmänheten, dels ock underhållsskyldigheten överflyttas å staden.

Vad därefter angår den ifrågasatta upplåtelsen av viss del av *kvartret Sommarvilan (Officersparken)*, så synes det å ena sidan icke kunna förnekas, att det för staden skulle vara av synnerlig betydelse att genom en dylik upplåtelse erhålla tillgång till en *offentlig* park. Någon lämplig sådan torde icke kunna åstadkommas, därest ej åtminstone viss del av Officersparken upplåtes för allmänheten.

Å andra sidan skulle upplåtelse av hela det område, som avses i avtalet, onekligen medföra vissa olägenheter för de familjer, till vilka upplåtits lägenheter inom kronans byggnader i detta kvarter. Från marininstabschefens sida har därvid särskilt framhållits, att lägenhetsinnehavarna skulle mista den tillgång till trädgårdsland, som de hittills haft.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har det synts mig böra övervägas, huruvida ej en för alla parter godtagbar lösning skulle kunna vinnas, genom att endast en del av det i avtalet nu angivna området upplåtes för allmänheten. Från upplåtelsen borde då undantagas den remsa utmed Stora Vattugatans södra del, å vilken trädgårdslanden huvudsakligen äro belägna, varemot det nuvarande egentliga parkområdet eller norra delen av det i avtalet angivna området kunde upplåtas för allmänheten.

Emellertid torde det vara skäligt, att staden i detta sammanhang tillerkännes rätt till viss vidgning av Stora Vattugatan. Om den av kasernkommittén föreslagna upplåtelsen av marken utmed Stora Vattugatans södra del kommit till stånd, skulle en med Stora Vattugatan jämlöpande gångbana kunnat anordnas från det södra hörnet genom parkområdet fram till dess nordöstra hörn. Detta skulle varit synnerligen önskvärt, enär med hänsyn till den livliga automobiltrafiken efter Pålundsbrons tillkomst enkelriktad trafik måste påbjudas å Hamngatans nedre del, så att den återgående trafiken hänvisas att taga annan väg, varvid den bästa skulle vara Södra Strandgatan—Västerhamn—Stora Vattugatan. Stora Vattugatan har emellertid för närvarande icke så stor bredd, som erfordras för genomförande av denna plan. Härför tarvas en breddning av Stora Vattugatan, som enligt nu gällande stadsplan är endast 6 meter bred, till 9 meter.

Enär vid den ovan föreslagna inskränkningen beträffande det område, som av kvarteret Sommarvilan skall upplåtas för allmänheten, staden icke längre kan i enlighet med sin ursprungliga avsikt förlägga en med Stora Vattugatan kombinerad bred gångbana inom det upplåtna området, synes skäligen, att i stället medgivande lämnas att, därest enligt av Kungl. Maj:t fastställd stadsplaneändring Stora Vattugatan skall breddas så, att viss remsa av kronans berörda tomter lägges ut till gata, till staden må utan ersättning överlåtas så mycket mark, som erfordras för gatans breddning intill 9 meter.

I enlighet med de sålunda föreslagna ändringarna beträffande upplåtelseerna inom kvarteren Batteriet och Sommarvilan torde § 13 böra erhålla följande ändrade innehåll:

»*Mom. 1.* Kronan förbinder sig att tillsvidare och med tio års ömsesidig uppsägningstid till staden med nyttjanderätt utan vederlag upplåta

a) den del av kronan tillhöriga tomten litt. B. i kvarteret Batteriet, som icke upptages av kronan tillhörig byggnad;

b) den del av det å den till detta avtal hörande, med litt. A. betecknade och av t. f. stadsingenjören Anders Carlquist upprättade kartan med blågrön färg avgränsade området inom kvarteret Sommarvilan (nr 160 och 161), som är belägen norr om en gränslinje, vilken tänkes dragen från en å tomtragrenen 75 meter från tomtens nordöstra hörn belägen punkt vid Lilla Vattugatans mynning i Stora Vattugatan fram mot det närmast sagda gator å tomten befintliga boningshusets nordöstra hörn.

Mom. 2. Rörande upplåtelse av sagda områden skall upprättas särskilt avtal, i vilket skola intagas bestämmelser om:

att områdena skola av staden disponeras såsom för allmänheten öppna platser; att staden skall bestrida alla kostnader för områdenas tillsyn, belysning och underhåll; att staden icke skall äga att annat än efter plan, som av kronans vederbörande myndighet godkänts, å områdena uppföra byggnader, nedhugga träd eller vidtaga andra väsentliga ändringar;

ävensom *beträffande området under a)*, att kronan skall vara berättigad använda området för truppövningar och militärpersonalens gymnastik- och idrottsövningar, att kronan skall alltjämt disponera å området befintliga, som sprängämnesupplag nu använda utrymmen, samt att staden skall, såsom ersättning för det å området befintliga, av lägenhetsinnehavarna i byggnaderna å kvarteren Sommarvilan-Lustberget disponerade isupplag, kostnadsfritt tillhandahålla annan isupplagsplats, som godkännes av den kronans myndighet, vilken förvaltar kronans fastigheter inom sagda kvarter;

samt *beträffande området under b)* (del av Officersparken), att staden skall vara skyldig hålla och bekosta av vederbörande statsmyndighet godkänt stängsel omkring det upplåtne området.

Mom. 3. Därest enligt vederbörligen fastställd stadsplaneändring viss del av kronans tomter nr:is 160 och 161 i kvarteret Sommarvilan skall utläggas för vidgning av Stora Vattugatan, skall kronan utan ersättning till staden avstå den mark, som av kronans angivna tomter erfordras för gatans vidgning intill en bredd av 9 meter.»

I § 14 meddelas bestämmelser rörande dispositionen av fiskerätten inom de överlätna vattenområdena.

§ 14.

I fråga om den av arméförvaltningen mot denna paragraf framställda anmärkningen hänvisas till vad ovan anförts beträffande §§ 1—4.

I § 15 meddelas bestämmelser rörande förvaltningen och användningen av de medel, som må komma att tillflyta staden såsom köpeskillingar eller tomtavgälder för tomter.

§ 15.

Arméförvaltningen anför beträffande denna paragraf, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida densamma står i överensstämmelse med § 5 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad.

Något hinder lär emellertid icke möta för att i ett sådant gåvoavtal som det föreliggande uppställa villkor av föreslaget innehåll, varför arméförvaltningens förevarande anmärkning icke bör föranleda någon ändring i avtalet.

Enligt §§ 17—19 överlätas å staden ett par smärre områden utanför stadens planlagda område, vilka staden disponerat för pump- och transformatorstation samt sopstation. I §§ 16 och 20 finnas föreskrifter meddelade om lagfartshandlingars tillhandahållande samt stadens skyldighet att svara för avstyknings- och lagfartskostnader.

§ 16—20.

Mot dessa paragrafer, rörande vilka icke de över förslaget hörda myndigheterna framställt någon anmärkning, synes icke vara någon erinran att göra.

Medicinalstyrelsen har i utlåtande över innehållet i § 21 under hänvisning till ett av styrelsens expert i vattenfrågor avgivet yttrande förklarar, att styrelsen, för den händelse en sinnesslöanstalt komme att förläggas till Svea ingenjörkårs kustingenjörkompanis kasernetablissemang å Vaxön, icke kunde godkänna den i § 21 av avtalet intagna bestämmelsen om stadens skyldighet att tillhandahålla vatten. I nämnda yttrande hade ifrågasatts, huruvida staden skulle kunna leverera för anstalten erforderlig vattenmängd, ävensom gjorts gällande, att, enär stadens självkostnadspris för vatten icke kunde för närvarande exakt beräknas, i förslagsöverenskommelsen borde angivas beräkningsgrunden för självkostnaden eller helst ett bestämt grundpris.

§ 21.

I anledning av vad sålunda förekommit har den av kasernkommittén härvidlag anlitade experten, Hugo Theorells ingenjörbyrå i Stockholm, meddelat, att kapaciteten hos stadens vattenverk genom ombyggnad och nyanläggning under hösten 1929 mer än fördubblats. Drätselkammaren i Vaxholm hade för undvikande av all tvekan lämnat följande anbud beträffande vattenpriset:

vid en medelförbrukning per dygn och kvartal av

100 kbm. och däröver	28 öre
90—100 »	29 »
80— 90 »	30 »
70— 80 »	31 »
under 70 »	32 » .

Såsom framgår av vad chefen för socialdepartementet förut denna dag anfört vid anmälan av frågan om avlåtande till riksdagen av proposition angående anslag till hospitalsbyggnader m. m., har spörsmålet, huruvida den anstalt, vars vattenbehov § 21 i avtalet åsyftar att tillgodose, skall komma till stånd, ansetts böra tillsvidare lämnas oavgjort. I betraktande av vad den av kasernkommittén anlåtade experten anfört, torde anledning saknas att i förevarande överenskommelse med Vaxholm intaga några ytterligare villkor beträffande vattenleverans till den anstalt, som eventuellt blir förlagd till ingenjörkompaniets nuvarande kasernetablissemang. De ytterligare åtaganden eller garantier i avseende å vattenleveransen, som kunna befinnas erforderliga, torde i samband med ett framtida beslut i anstaltsfrågan kunna avkrävas staden i form av villkor för att en dylik anstalt skall förläggas till staden. Någon anledning för kronan att, med hänsyn till att ytterligare åtaganden eller garantier möjligen skulle framdeles visa sig önskvärda, nu utesluta § 21 ur överenskommelsen och därmed avsäga sig de rättigheter, denna paragraf tillerkänner kronan, synes icke föreligga. Jag anser därför medicinalstyrelsens yttrande icke böra föranleda någon ändring av avtalet i förevarande del.

§ 22. Rörande § 22 har kammarkollegium i avgivet yttrande anfört följande:

Tomten nr 1 i kvarteret Neptunus är vid syn den 25 augusti 1919 enligt 64 § ecklesiastik boställsordning insynad såsom en del av trädgården till prästgården i Vaxholms församling. Enligt det remitterade förslaget skulle denna tomt med äganderätt tillfalla Vaxholms stad och skulle således icke vidare stå till församlingens förfogande för sitt gamla ändamål. Tillräckliga skäl för en sådan åtgärd synas enligt kollegiets förmenande icke vara för handen, utan torde det vara lämpligare, att denna tomt, i likhet med vad kasernkommittén föreslagit angående prästgården i övrigt, överlåtes till församlingen. I övrigt har kollegiet intet att erinra emot bifall till vad det remitterade förslaget innehåller angående fastigheters disponerande för ecklesiastikt ändamål.

Kammarrådet von Otter har tillika låtit till protokollet anteckna, att han för sin del ansett, att de till bostäder åt kyrkoherden i Vaxholm upplåtna tomterna i kvarteren Vega och Neptunus väl borde för framtiden bibehållas som bostadsboställe, men att för vinnande av detta syfte områdena icke behövde med äganderätt överlåtas utan lämpligare borde av kronan allenast upplåtas till Vaxholms församling att för framtiden användas som boställe åt prästerskapet i församlingen.

I fråga om tomten nr 1 i kvarteret Neptunus är det visserligen så, att densamma blivit insynad såsom »trädgårdstomt» till bostadsbostället. Tomten har emellertid av kronan upplåtits endast tillsvidare, till kyrkoherde efter kyrkoherde. Intet hinder kan alltså föreligga att låta denna upplåtelse upphöra.

Därvid är att märka, att medan tomten tidigare kunde verkligen komma till nytta som trädgård åt kyrkoherden, detta numera icke är fallet. Det egentliga kyrkoherdebostället i kvarteret Vega innehåller cirka 3,000 kvm. och lämnar följaktligen utrymme för en fullt tillfredsställande trädgård. Något behov av ytterligare trädgård förefinnes ej, så mycket mindre som redan huvudboställstomtens hållande i ordnat skick drager icke oväsentliga kostnader. Tomten i

kvarteret Neptunus, som av boställshavaren i regel utarrenderats mot en mindre avgäld eller enbart mot skyldighet att hålla tomten i vårdat skick, har icke under senare år tillfört boställshavaren någon inkomst, snarare utgifter, varför också nuvarande innehavaren av kyrkoherdetjänsten för sin del godtagit kasernkommitténs förslag. Tomten torde därför icke böra förbehållas Vaxholms församling, utan i förevarande sammanhang med full äganderätt överlåtas å Vaxholms stad. Icke heller synes skäligt att därvid ålägga staden att till församlingen som en slags »lösen» för tomten erlægga avgäld för all framtid till det belopp, 50 kronor årligen, som tillerkännes den nuvarande innehavaren, respektive det till exempelvis 1,000 kronor kapitaliserade värdet av en sådan avgäld. En dylik lösen skulle i sak innebära, att pastoratets avlöningstillgångar tillfördes sagda belopp. Men något skäl för kronan att i detta sammanhang avsätta några avlöningstillgångar för prästerskapet i pastoratet synes icke förefinnas.

Den av kammarkollegium härvidlag gjorda erinringen torde alltså icke böra föranleda någon ändring i avtalet.

Vad angår kammarrådet von Otters förslag, att boställstomten i kvarteret Vega skulle upplåtas med ständigt nyttjanderätt och att kronan alltså skulle behålla den formella äganderätten till tomten, så synas tillräckliga skäl att följa detta förslag icke vara för handen. Då kronan nu går att slutgiltigt reglera markfrågan i Vaxholm, lär kronan icke hava anledning att förbehålla sig den formella äganderätten till viss mark utan bör med full äganderätt överlämna tomtmarken till den borgerliga, respektive ecklesiastiska kommun, som avses skola för framtiden disponera densamma.

Uti en ny paragraf (§ 23) läres böra upptagas den av mig förut förordade Ny paragraf. erinran om återgång av överlåtelsen, därest staden ej skulle uppfylla sina gentemot tredje man åtagna förpliktelser (jfr §§ 5, 7, 8, 14 och 22). Återgång bör kunna påfordras beträffande viss del av det överlättna området eller, vid mera avsevärd överträdelse, av avtalet i dess helhet. Paragrafen synes kunna avfattas: »Underlåter staden att uppfylla i detta avtal gjord utfästelse till förmån för tredje man, äger kronan påfordra återgång av avtalet i den omfattning, vartill den förelupna uraktlåtenheten må anses föranleda.»

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Departements-
chefens
hemställan. riksdagen att

dels godkänna förut omförmälda den 2 och den 10 oktober 1929 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena, samt Vaxholms stad, å andra sidan, ingångna preliminära avtal, dock med de ändringar beträffande §§ 1, 3, 9 och 13 och med det tillägg (§ 23), som av mig i det föregående föreslagits.

dels ock medgiva, att till Vaxholms församling må utan ersättning överlåtas äganderätten till — förutom de i 1912 års riksdags beslut avsedda områdena för kyrka och kyrkogård — även den för kyrkoherdeboställe disponerade mark, som, i likhet med sagda för kyrka och kyrkogård använda områden, å förberörda med litt. A. betecknade karta utmärkts med blå färg.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Alf Ewerlöf.

Bilaga.

Mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Vaxholms stad, å andra sidan, träffas härmed följande avtal:

§ 1.

Av det kronan tillhöriga markområdet å Vaxön överläter kronan utan vederlag med full äganderätt till Vaxholms stad:

dels all den mark, som enligt gällande stadsplan erfordras för gator, torg och andra allmänna platser i staden, däri inräknat den söder om Hamngatan liggande delen av exercisfältet, vilket område å senaste stadsplanekartan benämnes Lägret och i areal innehåller omkring 19,500 kvadratmeter;

dels ock de inom stadens planlagda område å Vaxön belägna tomter, vilka upptagits i de tre tomtförteckningar, som fogats vid detta avtal, och som betecknats med *Bil. A.* (upplåtna tomter), *Bil. B.* (ej upplåtna tomter) och *Bil. C.* (för allmänna ändamål disponerade tomter).

I överlåtelsen ingår jämväl den rätt kronan må äga till det vatten, som gränsar intill de överlåtna markområdena.

§ 2.

De enligt § 1 till staden överlåtna mark- och vattenområdena må av staden tillträdas den 1 oktober 1930 eller vid den senare tidpunkt, som efter särskild överenskommelse kan bli bestämd.

§ 3.

Under förutsättning att staden inom fem år efter det detta avtal blivit av Kungl. Maj:t godkänt förvärvar äganderätten till den därå uppförda, »Föreningen för kustartilleristhem i Vaxholm» nu tillhöriga soldathemsbyggnaden, överläter kronan vidare till Vaxholms stad med full äganderätt och utan vederlag den norr om Torg- och Hamngatorna belägna delen av exercisfältet, vilken å senaste stadsplanekarta benämnes Lägerhöjden och i areal innehåller omkring 47,350 kvadratmeter.

I överlåtelsen av Lägerhöjden ingår jämväl den rätt kronan må äga till det vatten, som gränsar intill det överlåtna området.

Lägerhöjden med tillhörande vattenrätt äger staden under angiven förutsättning tillträda samma dag, som staden såsom ägare tillträder förutnämnda soldathemsbyggnad, dock tidigast den 1 oktober 1930.

§ 4.

Kronan förbehåller sig äganderätten till de tomter, som under I och II upptagits i den med *Bil. D.* vid detta avtal fogade tomtförteckning (tomter, som disponeras av militära myndigheter och av Vaxholms församling).

§ 5.

För de i *Bil. C.* angivna tomter, som avgiftsfritt upplåtits till Stockholms läns landsting, frälsningsarmén, missionsföreningen och goodtemplarföreningen, må staden, så länge tomterna begagnas för nuvarande ändamål, icke fordra någon tomtavgift.

Överlåtelse av dessa tomter med äganderätt till nuvarande innehavare må äga rum på de villkor, staden finner skäligen bestämma, dock att staden vid försäljning av dylik tomt, som sker före den 1 oktober 1945, icke må påfordra att erhålla högre köpeskillning än det i *Bil. C.* angivna, av Vaxholms stadsfullmäktige fastställda tomtvärdet å respektive tomt.

§ 6.

De avtal, som upprättats mellan kronan och enskilda personer rörande upplåtande med tomträtt enligt lagen den 14 juni 1907 av vissa utav de i *Bil. A.* upptagna tomter, skola bestå, och skall staden vara berättigad att uppbära de tomträttsavgälder, som förfalla till betalning efter den dag, då staden enligt bestämmelserna i § 2 tillträtt de överlåtna markområdena.

Staden övertager efter sistnämnda dag alla skyldigheter, som enligt tomtträttskontrakten åligga tomtägaren.

§ 7.

Efter det staden tillträtt de överlåtna markområdena, skall staden vara pliktig att på därom gjord framställning till den, som med tomträtt innehar i *Bil. A.* upptagen tomt, försälja tomten med den jämkning, som kan erfordras för genomförande av stadsplan och tomtindelning.

Därest tomträttsinnehavaren före den 1 oktober 1945 begär att få friköpa tomt, vartill han sålunda äger friköpsrätt, skall staden vara pliktig försälja tomten för en köpeskillning, motsvarande det i *Bil. A.* angivna, av Vaxholms stadsfullmäktige fastställda tomtvärdet, jämnat upp till helt tiotal kronor.

§ 8.

Vidkommande de i *Bil. A.* upptagna tomter, vilka äro upplåtna med annan nyttjanderätt än tomträtt, skall staden vara pliktig att till varje husägare, som det begär, försälja eller upplåta det till hans hus hörande område med den jämkning, som kan erfordras för genomförandet av stadsplan och tomtindelning.

Därest husägaren före den 1 oktober 1945 begär att få friköpa sådant område, må staden icke fordra högre köpeskillning än som motsvarar det i *Bil. A.* upptagna, av Vaxholms stadsfullmäktige fastställda tomtvärdet för respektive område, jämnat upp till helt tiotal kronor.

Önskar husägaren, att området skall till honom upplåtas med tomträtt eller med annan nyttjanderätt, skall han hava rätt att med företråde framför andra få området till sig upplåtet med dylik rätt. Härvid må staden för tiden intill den 1 oktober 1945 icke betinga sig högre årlig avgäld än den, som svarar mot den i *Bil. A.* angivna, av Vaxholms stadsfullmäktige fastställda tomtavgift för respektive område, jämnat upp till helt tiotal öre.

§ 9.

Därest Vaxholms stad i överlåtelsehandlingar eller upplåtelseavtal intager bestämmelser om, att staden utan ersättning skall äga rätt framdraga telegraf-, telefon- och andra elektriska ledningar över tomt, upplåten med äganderätt, tomträtt eller annan nyttjanderätt, ävensom att däri nedlägga elektriska kablar samt gas-, vatten- och avloppsledningar, skall jämväl kronan tillförsäkras dylik rätt.

Kronan skall vara berättigad att i samma utsträckning och på enahanda sätt som staden framdraga dylika ledningar och kablar över och i stadens gator, torg och andra allmänna platser, dock med skyldighet för kronan att städse återställa marken i förutvarande skick.

§ 10.

Skatter och onera, som åvila den till staden enligt §§ 1 och 3 överlättna marken, och som belöpa på tiden efter tillträdesdagen, skola, i den mån de icke enligt gällande kontrakt utgöras av tomtinnehavaren, gäldas av staden.

§ 11.

Kronan förbehåller sig rätt att med företråde framför alla andra använda hamnar och kajer för kronans båtar och farkoster ävensom för båtar och farkoster, vilka för kronans räkning förhyrts eller uteslutande för dess räkning befraktats.

Därest så befinnes erforderligt, skall särskilt avtal upprättas till närmare fastställande av den kronan enligt denna paragraf förbehållna rätt.

§ 12.

Kronan skall icke vara skyldig att till staden erlagga hamnumgälder, ej heller avgifter för begagnandet av tilläggsplatser eller andra för sjöfartens främjande och bekvämlighet av staden gjorda anordningar än lyftkranar, förråd, elektriska kraftledningar och övriga liknande anordningar.

§ 13.

Kronan förbinder sig att tillsvidare och med tio års ömsesidig uppsägningstid till staden med nyttjanderätt utan vederlag upplåta

a) den kronan tillhöriga tomten litt. B. i kvarteret Batteriet;

b) den del av kvarteret Sommarvilan (nr 160 och 161), som å den till detta avtal hörande, med litt. A. betecknade och av t. f. stadsingenjören Carlquist upprättade kartan avgränsats med blågrön kantfärg.

I avtal om upplåtelse av sagda områden skola intagas bestämmelser om:

att staden skall bestrida alla kostnader för områdenas tillsyn, belysning och underhåll; att staden icke skall äga att annat än efter plan, som av kronans vederbörande myndighet godkänts, å områdena uppföra byggnader, nedhugga träd eller vidtaga andra väsentliga ändringar;

ävensom *beträffande området under a)* att kronan skall vara berättigad att använda detta område för truppövningar samt militärpersonalens gymnastik- och idrottsövningar,

samt *beträffande området under b)* (del av Officersparken) att staden skall vara skyldig hålla och bekosta av vederbörande statsmyndighet godkänt stängsel omkring det upplåttna området samt på egen bekostnad förflytta där nu befintlig uthusbyggnad till av vederbörande myndighet anvisad plats å återstående del av kronans intilliggande kvartersmark.

§ 14.

Rätten till fiske i de enligt §§ 1 och 3 överlättna vattenområdena må icke av staden upplåtas, och skall denna rätt tillkomma samtliga innevånare i staden samt personalen vid de till orten förlagda truppförband och annan därstädes bosatt militärpersonal.

§ 15.

De köpeskillingsmedel, vilka komma att i följd av detta avtal inflyta till Vaxholms stad, skola jämte åbelöpande avkastning för sig redovisas och förvaltas såsom en särskild fond. Till fonden skola jämväl ingå alla avgälder för tomter, vilka enligt detta avtal förvärvats av staden, men av staden upplåtas under tomt- eller annan nyttjanderätt.

Fondens förvaltning och disposition skall ske enligt bestämmelser, vilka efter Vaxholms stadsfullmäktiges förslag fastställas av Konungen, varvid skall iakttagas, att de till fonden inflytande ränte- och avgäldsmedel skola i första hand användas till bestridande av den kostnad för anläggning och underhåll av genom detta avtal å staden överlätna gator och allmänna platser, vilken eljest skulle hava ålegat ägaren, respektive innehavaren av angränsande tomt.

§ 16.

De handlingar och kartor, vilka finnas förvarade hos arméförvaltningens fortifikationsdepartement och uteslutande beröra de till staden enligt §§ 1 och 3 överlätna mark- och vattenområdena, skola av fortifikationsdepartementet å tillträdesdagen överlämnas till staden.

§ 17.

Kronan överlåter utan vederlag med full äganderätt till Vaxholms stad följande markområden, belägna å Vaxön utom stadens planlagda område, nämligen

a) ett område om cirka 200 kvadratmeter, beläget vid Ingenjörvägen och å en till detta avtal hörande, av t. f. stadsingenjören Carlquist upprättad, med litt. B. betecknad karta utmärkt med gul färg och bokstaven A. (Å detta område har Vaxholms stad låtit uppföra en kombinerad pump- och transformatorstation);

b) ett område om cirka 14,100 kvadratmeter, beläget sydväst om Myrholmen och å förenämnda karta litt. B. betecknat med gul kantfärg och bokstaven B. (Å detta område har staden låtit anlägga en sopsstation.)

§ 18.

För tillfart till det i § 17 under b) omförmälda markområdet skall staden vara berättigad nyttja nu befintliga vägar till området.

§ 19.

De enligt § 17 till staden överlätna markområdena må, i den mån desamma enligt särskilda upplåtelseavtal icke redan disponeras av staden, tillträdas den 1 oktober 1930 eller vid den senare tidpunkt, som efter särskild överenskommelse kan bli bestämd.

§ 20.

Staden skall bestrida alla kostnader, som kunna uppkomma för att erhålla avstyckning av och lagfart å den fasta egendom, som enligt detta avtal överlåtes å staden.

§ 21.

Staden förbinder sig att tillhandahålla den statsinstitution, som kan komma att bli förlagd till Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompanis kasern-etablissemang å Vaxön, vatten av fullgod beskaffenhet till en kvantitet av cirka 100 kubikmeter per dygn.

Sedan staden visat, till vilket belopp självkostnadspriset för vatten under nästföregående kalenderår uppgått, skall kronan för löpande året för varje kubikmeter levererat vatten erlägga betalning efter ett pris, som med tio procent skall överstiga nämnda självkostnadspris. Rörande de närmare villkoren för vattenleveransen skall särskilt kontrakt upprättas.

§ 22.

Staden skall vara skyldig att, så länge nuvarande innehavaren av kyrkoherdetjänsten i Vaxholms pastorat kvarstår i sin tjänst, till honom årligen utgiva 50 kronor från och med den dag, då kyrkoherden avstår från nyttjanderätt till tomten nr 1 i kvarteret Neptunus.

Av detta avtal jämte därvid fogade kartor och fyra tomtförteckningar hava upprättats två exemplar, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena samt Vaxholms stad det andra exemplaret.

Stockholm den 2 oktober 1929.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

/ Sten Grönvall.

Vaxholm den 10 oktober 1929.

KARL MARTIN.

K. F. S. HEDLUND.

OSCAR A. OLSSON.

CARL FRÖLIN.

Bil. A.

Upplåtna tomter.

Äldre tomt-nr	Kvarter	Nytt tomt-nr	Areal kvm.	1925 års sakkunniga kr./kvm.	Vaxholms stadsfullmäktige			Anteckningar
					Kr./kvm.	Tomtvärde kr.	Tomt-avgift kr.	

Bil. B.

Ej upplåtna tomter.

Äldre tomt-nr	Kvarter	Nytt tomt-nr	Areal kvm.	1925 års sakkunniga kr./kvm.	Vaxholms stadsfullmäktige			Anteckningar
					Kr./kvm.	Tomtvärde kr.	Tomt-avgift kr.	

Bil. C.

För allmänna ändamål disponerade tomter.

I.

Tomter disponerade av Vaxholms stad.

Äldre tomt-nr	Kvarter	Nytt tomt-nr	Areal kvm.	1925 års sakkunniga kr./kvm.	Vaxholms stadsfullmäktige			Anteckningar
					Kr./kvm.	Tomtvärde kr.	Tomt-avgift kr.	

II.

Tomter disponerade av missionsföreningen, frälsningsarmén, Stockholms läns landsting och goodtemplarföreningen.

Bil. D.

Tomter och markområden avsedda att behållas av kronan.

I.

Tomter disponerade av militära myndigheter.

Äldre tomt-nr	Kvarter	Nytt tomt-nr	Areal kvm.	1925 års sakkunniga kr./kvm.	Vaxholms stadsfullmäktige			Anteckningar
					Kr./kvm.	Tomtvärde kr.	Tomt-avgift kr.	
32	Kronudden ...	—	2,469.0	4	—	3 40	8,394 60	—
33	»	—	2,678.0	4	—	3 40	9,105 20	—
B	Batteriet ...	—	7,651.0	3	20	2 70	20,657 70	—
160 samt delar av 161 och 180 175 176 delar av 178 och 179 305	Sommarvilan och Lustberget ...	—	20,200.0	2	—	1 70	34,340 —	—
	Rydbo Lund ...	2	3,898.3	1	20	1 05	4,093 22	—
	Summa	—	36,896.3	—	—	— —	76,590 72	—

II.

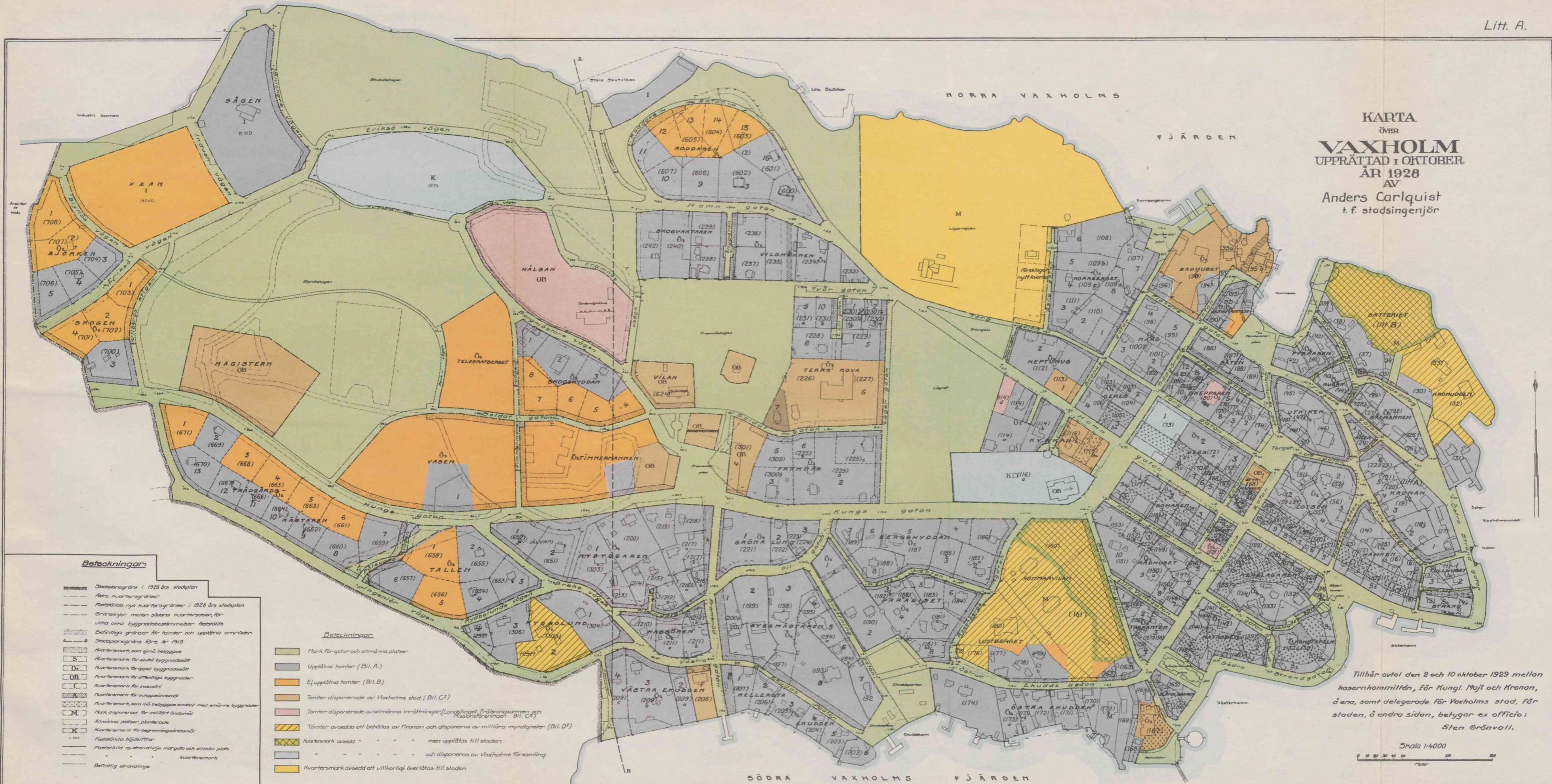
Tomter disponerade av Vaxholms församling.

73	Vega*) ...	1	2,886.6	2	40	2 05	5,917 53	—	*) Kyrkoherdeboställe.
116 a	Kyrkan ...	2	8,126.9	2	40	2 05	16,660 15	—	
—	Kyrkogård ...	—	18,300.0	1	20	1 05	19,215 —	—	
	Summa	—	29,313.5	—	—	— —	41,792 68	—	

**Sammandrag över uppgifter rörande dispositionen av kronans mark
inom stadsplanen å Vaxön.**

Tomt och markområde	Bilaga	Areal kvm.	Vaxholms stadsfullmäktige			
			Tomtvärde kr.		Tomtavgift kr.	
Tomter upplåtna till enskilda.....	A	328,859.7	534,567	71	21,169	26
Icke upplåtna tomter.....	B	83,288.8	72,579	97	2,903	90
Summa	—	412,148.5	607,147	68	24,073	16
För allmänna ändamål disponerade tomter:						
av Vaxholms stad.....	C I	43,184.7	58,697	70	140	06
av allmänna och enskilda samman- slutningar.....	C II	17,276.3	19,236	—	—	—
Summa	—	60,461.0	77,933	70	140	06
Tomter och markområden avsedda att behållas av kronan:						
tomter disponerade av militära myn- digheter.....	D I	36,896.3	76,590	72	—	—
tomter disponerade av Vaxholms för- samling.....	D II	29,313.5	41,792	68	—	—
Summa	—	66,209.8	118,383	40	—	—
Villkorligt överlåtten mark:						
Lägerhöjden						
a) del avsedd till tomter.....	—	3,850.0	5,967	50	238	70
b) " " " idrottsplats och dylikt.....	—	43,500.0	—	—	—	—
Summa	—	47,350.0	5,967	50	238	70
Summa tomtmark:						
A + B + C I + C II + DI + DII + del av Lägerhöjden.....	—	542,669.3	809,476	40	24,493	65
Mark till gator och allmänna platser inkl. Lägret och till idrottsplats av- sedd del av Lägerhöjden)	—	370,800.0	—	—	—	—
Summa	—	913,469.3	—	—	—	—

KARTA
ÖVER
VAXHOLM
UPPRÄTTAD I OKTOBER
ÅR 1928
AV
Anders Carlquist
t. f. stadsingenjör

Beteckningar:

- Stadsplanegränser i 1926 års stadsplan
- Äldre kvartersgränser
- Planerade nya kvartersgränser i 1926 års stadsplan
- Områden mellan sådana kvartersgränser, för vilka olika byggnadsbestämmelser fastställts
- Definitiva gränser för tomter och upplåtna områden
- Stadsplanegränser före år 1913
- Kvartersmark, som ej må byggas
- Kvartersmark för sådant byggnadsbest
- Kvartersmark för öppet byggnadsbest
- Kvartersmark för offentliga byggnader
- Kvartersmark för industri
- Kvartersmark för allmogensänd
- Kvartersmark, som må byggas endast med småna byggnader
- Mark, disponerad för militärt ändamål
- Allmänna platser, planerade
- Kvartersmark för begravningsändamål
- Planerade höjdfilar
- Planerade nysträndor för gator och allmänna platser
- Kvartersmark
- Befintlig strandlinje

Beteckningar:

- Mark för gator och allmänna platser
- Upplåtna tomter (Bil. A.)
- Ej upplåtna tomter (Bil. B.)
- Tomter disponerade av Vaxholms stad (Bil. C.)
- Tomter disponerade av allmänna inrättningar (Landsförsamling, Församlingskommitté och församling)
- Tomter avsedda att behållas av Kronan och disponeras av militära myndigheter (Bil. D.)
- Kvartersmark avsedd - - - - - men upplåtas till staden
- - - - - och disponeras av Vaxholms församling
- Kvartersmark avsedd att villkorligt överlåtas till staden

Tillhör avtal den 2 och 10 oktober 1929 mellan
kasernkommittén, för Kungl. Majt och Kronan,
å ena, samt delegerade för Vaxholms stad, för
staden, å andra sidan, betygar ex officio:
Sten Grönvall.

Skala 1:4000
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Meter